

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

ÇOCUĞUN AYRILIK KAYGISI İLE ANNELERİNİN KAYGI DÜZEYLERİ VE
EBEVEYNLİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ayşe Gizem NAZLIOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

ÇOCUĞUN AYRILIK KAYGISI İLE ANNELERİNİN KAYGI DÜZEYLERİ VE
EBEVEYNLİK TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİ

Ayşe Gizem NAZLIOĞLU

Yüksek Lisans Tezi

Ankara, 2019

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

AyŒe Gizem NAZLIOğLU'nun hazırladığı "Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Annelerinin Kaygı D¼zeyleri ve Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İliŒki" baŒlıklı bu çalıŒma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik DanıŒma ve Rehberlik Bilim Dalında Y¼ksek Lisans Tezi**olarak kabul edilmiŒtir.

J¼ri BaŒkanı

Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM

İmza

J¼ri Üyesi (DanıŒman)

Prof. Dr. Tuncay ERGENE

İmza

J¼ri Üyesi

Doç. Dr. T¼rkan DOğAN

İmza

J¼ri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ATIK

İmza

J¼ri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ

İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Öğretim ve Sınav Y¼netmeliđi'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri ¼yeleri tarafından 18 / 06 / 2019 tarihinde uygun g¼r¼lm¼Œ ve Enstit¼ Y¼netim Kurulunca / /tarihinde kabul edilmiŒtir.

Prof. Dr. Ali Ekber ŒAHİN
Eğitim Bilimleri Enstit¼s¼ M¼d¼r¼

Öz

Bu çalışmada okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri ile annelerinin ebeveynlik tutumları ve kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmada demografik bilgi formunun yanı sıra çocukların kaygı düzeylerini belirlemek için, Yuva Çocukları İçin Ayrılık Kaygısı Ölçeği (Akman, 1987) kullanılmıştır. Annelerin kaygı düzeylerini belirlemek için Durumluk Sürekli Kaygı (Spielberg, 1970) Envanteri ve yine annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek için Ebeveyn Tutum Ölçeği (Demir, 2007) kullanılmıştır. Değişkenler arasındaki ilişkileri belirlemek amacı ile SPSS programından One - Way ANOVA ve T-Test'i uygulamaları yapılmıştır. Araştırmanın sonucunda çocukların kaygı seviyesinin annelerin sürekli kaygı seviyesi ve farklı ebeveynlik tutumlarına bağlı olarak anlamlı şekilde farklılaştığı, bunun yanı sıra annelerin ebeveyn tutumunu çalışma durumu ve eğitim seviyesi demografik değişkenleri ile anlamlı şekilde farklılaştığı saptanmıştır.

Anahtar sözcükler: okulöncesi dönemde rehberlik ve psikolojik danışma, kaygı, ebeveyn tutumu, durumluk sürekli kaygı, ayrılık kaygısı

Abstract

The purpose of this study is to investigate the relationship between separation anxiety level of preschool students and parental attitudes of their mothers. The study group was consisting of 303 preschool students' mothers and their teachers in 14 different kindergarten in-between 2018 and 2019 education period in a metropolitan city in Turkey. In order to gather data Anxiety Scale for Preschoolers (Akman, 1987), The State- Trait Anxiety Inventory (Spielberg, 1987), Parent Attitude Scale (Demir, 2007) and demographic data form developed by researcher were used. Data were analyzed by using SPSS (Statistical Package for Social Sciences) with Correlation Analysis, ANOVA and T-Test Analysis. The results of the study showed that there is a strong relationship among separation anxiety level of preschool students, their mother's trait anxiety levels and mother's parenting styles. Also, mother's parenting style has been differentiated according to educational level and employment status of the mothers.

Keywords: counseling and guidance in preschool education, anxiety, parental attitude, state and trait anxiety, separation anxiety

Teşekkür

Yüksek Lisans eğitimim boyunca bilgi birikimi ve bakış açısıyla gelişimime katkı sağlayan, tez çalışmam süresince farklı bir bakış açısı kazanmam konusunda bana destek olan, sabrını ve tecrübesini benden esirgemeyen, kıymetli dönütleri ile çalışmanın daha iyi bir hale gelmesini sağlayan ve bu çalışmayı yaparken her aşamada beni cesaretlendiren çok kıymetli hocam ve tez danışmanım sayın Prof. Dr. Tuncay ERGENE'ye,

Tez savunmam sırasında jürimde bulunan değerli hocalarım Prof. Dr. İbrahim YILDIRIM, Doç. Dr. Türkan DOĞAN, Dr. Öğr. Üyesi Zeynep ATİK, Dr. Öğr. Üyesi Olcay YILMAZ'a

Yüksek Lisans eğitimim boyunca danıştığım her konuda bana yardımcı olan, kıymetli sohbetleri ile bu yılların daha güzel hatırlanmasını sağlayacak, değerli dönütleri ile mesleki ve akademik anlamda bana örnek olan sayın hocam Prof. Dr. Filiz BİLGE'ye,

Yüksek Lisans eğitimim boyunca akademik desteğinin yanı sıra kariyer gelişimim için ihtiyacım olan her anda hiçbir desteği esirgemeyen hocam Doç. Dr. Arif ÖZER'e, danışmanlık becerilerimin çoğunu kendisine borçlu olduğum bu noktada her zaman kendime örnek aldığım hocam İbrahim KEKLİK'e

Çalışmanın en zor kısımlarından olan veri toplama sürecinde benden desteklerini esirgemeyen Cansu VURALAN'a ve Melike MUTMAN'a

Tanıdığım günden beri yıllardır tanıyormuşum hissi yaratan, her soruna bir çözüm üretebilen ve bu süreçte her anda olduğu gibi bana desteğini hiçbir koşulda esirgemeyen Özgür Salih KAYA'ya

Sadece bu zorlu süreçte değil yaşadığım acı tatlı tüm süreçlerde yanımda olan, bugün her geçen günden daha güçlü bir insan olmamı sağlayan, varlıkları ile bile bana en güzel günlerimi yaşatan kıymetli dostlarım Selin BİNAY, Büşra Ayça ONACAK, Nur TOSUNOĞLU, Meltem DEĞERLİ, Ceylin TATLIDİL NİŞANCI, Deniz HACIOSMANOĞLU, Hatice BOZKURT, Batuhan ARSLAN ve Doğukan NİŞANCI'ya

Altı ay sonra hayatıma girip kendimi bildim bileli beni bırakmayan, iyi ki de bırakmayan en iyi arkadaşım ve sırdaşım canım kuzenim Yiğit ÖZCAN'a, beni asla

tek hissettirmeyen abim Mert ÖZCAN'a ve onun yerini aratmayan ablam GÜL ÖZCAN'a, en minnağımız halamspor Nil ÖZCAN'a,

İkinci ailem bildiğim teyzem Melike ÖZCAN ve eniştem İbrahim ÖZCAN'a; bu günlere gelmem de çok büyük emekleri olan babaannem Hamiyet NAZLIOĞLU'na ve dedelerim İlhami NAZLIOĞLU ve Yılmaz ORAL'a

Beni yetiştiren, her konuda bana destek olan, var olan tüm gücümü ve kendime olan tüm güvenimi kendilerinden aldığım, koşulsuz kabul ile beni bu günlere getiren sevgili annem Memnune NAZLIOĞLU'na ve canım babam Koray NAZLIOĞLU'na

Bana hayatta olmaz diye bir şey olmayacağını, sevginin her şeyin üstesinden gelebileceğini gösteren Kafka ve Leo'ya ve

Hayatıma dokunan herkese;

En içten duygularıyla teşekkür ederim.

Ayşe Gizem NAZLIOĞLU

İçindekiler

Kabul ve Onay.....	i
Öz.....	ii
Abstract.....	iii
Teşekkür.....	iv
Tablolar Dizini.....	ix
Bölüm 1 Giriş.....	1
Problem Durumu.....	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	3
Araştırma Problemi.....	4
Alt Problemler.....	4
Sayıtlılar.....	5
Sınırlılıklar.....	5
Tanımlar.....	6
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar.....	7
Ebeveyn Tutumları.....	7
Demokratik tutum.....	8
Otoriter/ baskıcı tutum.....	10
Aşırı koruyucu tutum.....	11
İzin verici tutum.....	12
Kaygı.....	13
Durumluk-Sürekli Kaygı.....	17
Ayrılık Kaygısı.....	18
İlgili Araştırmalar.....	20
Anne baba tutumu ile yapılan araştırmalar.....	20
Kaygı ve ayrılık kaygısı ile ilgili yapılan araştırmalar.....	25
Bölüm 3 Yöntem.....	33

Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	33
Veri Toplama Süreci.....	33
Veri Toplama Araçları	34
Demografik bilgi formu.....	34
Yuva çocukları için ayrılık kaygısı ölçeği.....	34
Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ).....	35
Durumluk sürekli kaygı envanteri.....	35
Verilerin Analizi	36
Bölüm 4 Bulgular ve Yorumlar.....	37
“Okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri ile annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	37
“Okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı mıdır?” Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	38
“Annelerin durumluk-sürekli kaygısı ile ebeveynlik tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?” Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	39
Annelerin Ebeveynlik Tutumları ile Annelerin Demografik Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	40
Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Annelerin Demografik Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	45
Çocukların Ayrılık Kaygı Düzeyleri ile Çocuğun Demografik ve Ailesel Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar	47
Bölüm 5 Sonuç, Tartışma ve Öneriler	51
Sonuçlar	51
Tartışma	52
Öneriler	60
Kaynakça.....	63

EK-A: Kişisel Bilgi Formu	76
EK-B: Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ) Örnek Maddeler	77
EK-C: Durumluk Kaygı Ölçeği (Örnek Maddeler)	78
EK-Ç: Sürekli Kaygı Ölçeği (Örnek Maddeler).....	79
EK:D- Yuva Çocukları İçin Ayrılma Kaygısı Ölçeği (Ebeveyn Formu) (Örnek Maddeler)	80
EK:E- Yuva Çocukları İçin Ayrılma Kaygısı Ölçeği (Öğretmen Formu) (Örnek Maddeler)	81
EK-F: Öğretmen Onam Formu	82
EK-G: Veli Onam Formu	83
EK-Ğ: Etik Komisyonu Onay Bildirimi	84
EK-H: Etik Beyanı.....	85
EK-I: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orjinallik Raporu	86
EK-İ: Thesis Originality Report	87
EK-J: Yayımlama ve Fikri Mülkiyet Hakları Beyanı.....	88

Tablolar Dizini

Tablo 1 Sürekli Kaygı ve Korkunun Karakteristik Özellikleri	14
Tablo 2 Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Ebeveynlik Tutumlarına İlişkin Analizler	37
Tablo 3 Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Analiz Sonuçları.....	38
Tablo 4 Annelerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin Analiz Sonuçları	39
Tablo 5 Annenin Çocuk Sayısı ve Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkiye Yönelik ANOVA Sonuçları.....	40
Tablo 6 Annenin Eğitim Durumu ve Anne Ebeveynlik Tutumuna İlişkin ANOVA Sonuçları	41
Tablo 7 Annenin Eğitim Durumu ve Aşırı Koruyucu Ebeveynlik Tutumuna İlişkin Bonferroni Sonuçları.....	42
Tablo 8 Annenin Çalışma Durumu ile Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Yapılan Analiz Sonuçları.....	43
Tablo 9 Çocuğun Cinsiyeti ile Annenin Ebeveynlik Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Analizler Sonuçları.....	44
Tablo 10 Annenin Çocuk Sayısı ile Durumluk –Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan ANOVA Sonuçları	45
Tablo 11 Annenin Eğitim Durumu ile Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan ANOVA Sonuçları	46
Tablo 12 Anne Babanın Birliktelik Durumu ve Annenin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Analiz Sonuçları	46
Tablo 13 Annenin Çalışma Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Analizler	47
Tablo 14 Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Çocuğun Cinsiyeti Arasındaki İlişkiye Yönelik Analizler	47
Tablo 15 Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi İçin Yapılan Oneway- ANOVA Sonuçları	48
Tablo 16 Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Ailedeki Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi İçin Yapılan Oneway- ANOVA Sonuçları.....	48

Tablo 17 Çocuk Sayısı ve Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bonferroni Analizi.....	49
Tablo 18 Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Daha Önce Bir Eğitim Kurumunda Eğitim Alma Durumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimleyici İstatistikler	49
Tablo 19 Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Annelerinin Çalışma Durumuna Yönelik Betimleyici İstatistikler	50
Tablo 20 Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Ebeveynlerinin Birliktelik Durumu Arasındaki İlişkinin Betimleyici İstatistikleri.....	50

Bölüm 1

Giriş

Okul öncesi dönemde bulunan ve devlet okullarının anasınıflarında okuyan öğrencilerinin ayrılık kaygılarının, annelerinin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik davranışlarının incelendiği araştırmanın bu bölümünde öncelikle problem durumu ortaya konmuştur. Daha sonra araştırmanın amacı, önemi, problemi, sayıtları ve sınırlılıkları açıklanmıştır.

Problem Durumu

Kaygı durumu yaygın olarak pek çok başka konu ile birlikte incelenmiş ve aşırı düzeye ulaştığında işlevselliği etkileyen bir faktör olarak ön plana çıkmıştır. Yalnızca yetişkinlerin değil çocukların da yaşamlarında işlevselliği etkileyen bir faktör olarak kaygı; olumlu şekilde ve belirli bir düzeyde kaldığında kişileri harekete geçiren fakat belirli bir sınırın üzerine çıktığında yıpratıcı ve baş etmesi güç olan sonuçlar ortaya çıkan bir duygu durumu olarak tanımlanmaktadır (Spialberger, 1972). Çocukluk döneminde yaşanan kaygının ebeveyn özellikleri ile ilişkili olduğu bir çok çalışma ile ortaya konulmuştur (Alisinanoğlu, Ulutaş, 2003; Cobham, Dadds ve Spence, 1998; Wood, Mcleod, Sigman, Hwang, Chu, 2003).

Çocukluk çağında yaşanan ilk kaygının Bowlby'ın bağlanma kuramında bahsettiği gibi çocuğun bakım veren kişiden ayrıldığı anlarda ortaya çıktığı iddia edilmektedir (Bowlby, 1982). Bu kurama göre; bebek anne karnına düştüğü andan itibaren ebeveynleri ile bir bağ geliştirmeye başlar. Bu bağın özellikleri ebeveyn den ebeveyne değişiklik göstermektedir (Bowlby,1988). Bağlanma kavramı çocuk ile kendisine bakım veren kişi arasında kurulan ve çocuğun hayatta kalmak için gerekli olan temel ihtiyaçlarının bu kişi tarafından karşılanması sürecinde kurulan ilişkiyi açıklamak için kullanılmaktadır. Bu süreçte kurulan bağlanma şeklinin, kişinin tüm hayatı boyunca kurduğu ilişkilerde etkili olduğu düşünülmektedir (Ainsworth ve Bowlby, 1991). Bu kuram kapsamında değerlendirildiğinde çocuğun evden ve dolayısı ile anneden uzaklaşmaya karşı gösterdiği direncin temelinde anneyi kaybetme kaygısı yatmaktadır (Bowlby,1982). Kimi çocukların bu süreçte farklı tepkiler vermesinde ise anne ve çocuk arasındaki kurulan bağın etkisi olduğu kadar, annenin kendi kaygı düzeyi ve çocuk yetiştirme tutumunun da etkili olduğu düşünülmektedir. Yapılan araştırmalar ebeveyn kaygısının çocukların davranışları

üzerinde etkisi olduğunu kanıtlamıştır (Alisinanoğlu ve Ulutaş, 2003; Hong, Tan, Lee, Tan, Tsai, Poh ve Zhou, 2015). Bunun yanı sıra bir davranış etkileyicisi olarak kaygının, ebeveyn tutumları üzerinde de etkili olduğu düşünülmektedir. Kaygılı ebeveynlerin kontrolü elinde tutmak adına daha otoriter veya kaygılı ebeveyn davranışlarına yatkın olduğu ortaya konmuştur (Güenalp, 2007).

Bronfenbrenner'in ortaya koyduğu ekolojik sistemler kuramına göre her canlının etkilemekte ve etkilenmekte olduğu bir çevre olduğu oraya konulmuştur. Bu kuramın dört alt sisteminden ilki mikrosistem olarak adlandırılan sistem ise, bireyin doğduğu andan itibaren kendini etkileyen ilk çevreyi betimlemektedir. Bu sistemin içinde ise aile önemli bir yer almaktadır (Bronfenbrenner, 1977). Çocukların; kendine güvenen, kendini yeterince ifade edebilen, benlik saygısı gelişmiş bireyler olmasının altında yatan temel etken içinde bulunduğu ailenin çocuk yetiştirme tutumları ile doğrudan ilişkilidir (Waite ve Creswell, 2015). Ebeveyn tutumu; ailelerin çocuklarını yetiştirirken kullandıkları ve kendi çocuk yetiştirme algılarını somut olarak ortaya koyan davranışların tümüdür. Araştırmalar farklı tip ebeveynlik davranış kalıpları olduğunu ve bu ebeveynlik davranışlarına göre, çocukların bazı ortak özellikler sergilediklerini belirtmektedir. Bu çalışmaların ortak bulguları; çocuğuna güvenen, destekleyen, hoşgörü ile demokratik tutum içinde çocuğuna söz hakkı tanımış olan ailelerin çocuklarının; kendine güveninin daha fazla olduğunu, sınırları daha kolay kabul ettiğini, sosyal ve yaratıcı olduklarını, kendini ifade etme becerilerinin daha çok geliştiğini ortaya koymaktadır (Güenalp, 2007). Öte yandan çocuğunu bir birey olarak görmeyen, çocuğu yerine karar veren veya çocuklarını ihmal eden davranışlar sergileyen anne babaların çocuklarının ise; daha pasif kişilik özelliğinde, daha hırçın, uyum yeteneği düşük, içe kapanık bireyler olduklarını göstermiştir (Güenalp, 2007). Tüm bu bilgiler bir araya getirildiğinde, kaygının insan yaşamının her döneminde görülebileceğini ve kaygı düzeyinin kişinin sergilediği davranışları üzerinde etkisi olduğu görülmektedir. Ortaya çıkan bu davranışların; kişinin çocuk yetiştirme tutumuna etkisi olabileceği düşünülürken, çocuk yetiştirme tutumunun ise çocuğun kişilik özelliklerinin oluşumunda mihenk taşı olduğunu önceki araştırmalar tarafından ortaya konulmuştur (Özgüven, 2001). Daha önce yapılan çalışmalar bu değişkenleri kendi içinde ayrı ayrı ele almış fakat bu sistemde belirtilen değişkenleri yukarıda bahsedilen açılardan inceleyen bir çalışmaya alanyazında

rastlanmamıştır. Bu nedenle bu çalışmada; annenin kendi kaygısının çocuğa bir şekilde aktarım şeklinde geçebileceği (McClure, Brennan, Hammen ve Le Brocque, 2001) ve bu kaygı düzeyinin ebeveynlik davranışlarında da etkili olabileceği düşünülmüştür. (Hurley, Black, Papas, Caufield, 2008). Bununla birlikte ebeveynlik davranışlarının da çocuğun okula başladığı dönemdeki davranışlarına etkisi olabileceği öngörüldüğü için sözü geçen değişkenler kullanılarak çocuğun ayrılık kaygısı ile anlamlı bir ilişki olup olmadığına bakılmıştır.

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Erken çocukluk döneminin içinde bulunan ve okul öncesi dönem olarak da adlandırılan dönemin insan hayatındaki tüm dönemlerden daha kritik olduğu bilinmektedir (Shore, 1997). Vücutlarının ve sinir sistemlerinin olgunlaşması; bedensel hareketliliklerinin, becerilerinin ve iletişim kapasitelerinin artması, ilgi alanlarının ve yeteneklerinin hızla değişmesi açısından, bebeklikten okula, insan yaşamının tümünün en hızlı gelişme ve değişme dönemini yaşarlar (Bloom, 1966). Bu süreçte bireyin beyin gelişimi diğer tüm dönemlerine göre daha hızlı bir şekilde ilerler. Yönetici fonksiyonlar olarak bilinen bazı bilişsel kazanımlar bu dönemde şekillenmeye başlar. Bu yönetici fonksiyonlar bireylerin, dil, duygusal, entelektüel ve sosyal gelişimlerini yaşam boyu etkileyemeye devam ederler (Anderson, 2002).

Erken çocukluk yani okul öncesi dönemde alınan eğitim insan hayatındaki en önemli eğitim süreçlerinden biridir. Bu nedenle bu dönemde alınacak eğitimin kalitesini arttırmaya yönelik tüm çalışmalar önemli bir konumda bulunmaktadır. Yapılan çalışmalar uzun soluklu ve kapsamlı bir okul öncesi eğitimin; okullaşma oranını, okulların kalitesini ve mezunların niteliğini yükselterek toplumun refah düzeyini arttıracak olduğunu göstermiştir (AÇEV, 2007). Birleşmiş Milletler'in belirlediği 17 Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'nin içinde bulunan Nitelikli Eğitim Hedefi arasında; 2030 yılına kadar bütün kız ve erkek çocuklarının onları ilköğretime hazır hale getirecek kaliteli okul öncesi eğitime erişimlerinin güvence altına alınması maddesi bulunmaktadır. (Birleşmiş Milletler, 2015). Bununla birlikte yakın gelecekte okul öncesi eğitimin zorunlu hale getirilmesi MEB'in politikaları arasında bulunmaktadır (MEB, 2018). Bu nedenle bu alanda yapılacak olan sık karşılaşılan problemlere yönelik çalışmaların, okul öncesi dönemde eğitimin kalitesini arttırmasına ve çocukların sağlıklı gelişimini desteklemesine yardımcı olması

beklenmektedir. Okul adaptasyonu döneminde çocuğun ailesinden sağlıklı bir biçimde ayrılabilmesi, okul algısını ve adaptasyonu sürecini etkileyen en önemli durumlardan biridir. Daha önce ayrılık kaygısı ile yapılan çalışmalar çocukların ayrılık kaygısı ile ebeveynlerin çeşitli özellikleri arasındaki ilişkiyi açıkça ortaya koymuştur (Küçüköyük, 2015; Manoochehri ve Mofidib, 2014; Schneider, Houweling, Schneider, Klein, Nündel ve Wolke 2009; Teze ve Arslan, 2016). Okul öncesi dönemde en çok karşılaşılan problemlerin başında gelen ayrılık kaygısı konusunun, annelerin kaygı düzeyleri ve ebeveynlik davranışları ile ilişkisinin araştırılması ve bu değişkenler arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir fark bulunması halinde; bu süreç daha iyi anlaşılacak, ihtiyaç duyulması durumunda çocukların ayrılık kaygısını giderici nitelikte önleme ve müdahale programlarının geliştirilmesine yol açıcı olacaktır. Bu kapsamda yapılan bu çalışmanın ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarını ve becerilerini geliştirme programlarının düzenlenmesine katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Ayrılık kaygısının, okul uyumu ve günlük fonksiyonel bütün durumlarda etki ettiği göz önüne alındığında bu konu ile ilgili çalışmalar yapılması ve önleyici müdahaleler için öncül çalışmalar yapılması bu alanda çalışan uzmanlar ve bu problem nedeniyle hayatı zorlaşan aileler için oldukça yardımcı olacağı değerlendirilmektedir.

Araştırma Problemi

Annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve ebeveynlik davranışları ile okul öncesi dönemdeki çocuklarının ayrılık kaygısı düzeyleri arasındaki ilişki çocuğun yaşına ve ailenin demografik özelliklerine bağlı olarak istatistiksel açıdan önemli bir şekilde değişmekte midir?

Alt Problemler

1. Okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri ile annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
2. Okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı mıdır?
3. Annelerin durumluk-sürekli kaygısı ile ebeveynlik tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?
4. Annelerin ebeveynlik tutumları;

- a) Annenin çocuk sayısı
 - b) Annenin eğitim seviyesi
 - c) Annenin çalışma koşulu
 - d) Çocuğun cinsiyeti; değişkenlerine göre anlamlı olarak farklı mıdır?
5. Annenin durumluk sürekli kaygısı;
- a) Annenin çocuk sayısına
 - b) Annenin eğitim düzeyi
 - c) Annenin baba ile birliktelik durumuna
 - d) Annenin çalışma koşulu; değişkenlerine göre anlamlı olarak farklı mıdır?
6. Çocukların ayrılık kaygısı;
- a) Çocuğun cinsiyeti
 - b) Annelerinin eğitim düzeyi
 - c) Ailedeki çocuk sayısı
 - d) Daha önce herhangi bir eğitim kurumunda eğitim alma durumu
 - e) Annelerinin çalışma durumu
 - f) Ebeveynlerinin birliktelik durumu; değişkenlerine göre anlamlı olarak farklı mıdır?

Sayıtlılar

- Bu çalışmada veriler anne ve öğretmenlerden toplanmıştır. Anne ve Öğretmenlerin seçtikleri ve değerlendirdikleri çocuklar için yeterince gözlem şansı buldukları varsayılmaktadır.

Sınırlılıklar

- Araştırmada karşılaşılabilecek bazı sınırlılıklar araştırmacı tarafından belirlenmiştir. Bu araştırmanın sonuçları “Yuva Çocukları İçin Ayrılık Kaygısı Ölçeği”, “Ebeveyn Tutum Ölçeği” ve “Durumluk-Sürekli Kaygı Ölçeği” nin ölçtüğü veriler ile sınırlıdır.
- Araştırmanın sonuçları altı yaş grubunda çocuğu olan anneler ile sınırlıdır.
- Çalışmanın sonucunda çıkacak olan sonuçlar, kamu okullarında eğitim gören öğrenciler için geçerlidir.

- Verilerin yalnızca anneler tarafından alınacak olması ve babalardan veri toplanmayacak oluşu; ebeveynlerin bir aradaki tutumunu belirlemek açısından sınırlılık getirmektedir

Tanımlar

Durumluk Kaygı

Kişinin içinde bulunduğu duruma göre anlık olarak ortaya çıkan ve süreklilik göstermeyen kaygı türüdür (Spielberger ve diğerleri, 1971).

Sürekli Kaygı

Kişinin içinde bulunduğu durumdan bağımsız olarak sürekli olarak hissettiği rahatsızlık hissidir (Spialberger, 1972).

Ayrılık Kaygısı

Ayrılık kaygısı, gerçek bakım veren kişiden uzak kalma endişesidir (Rapee D. R., 2003).

Ebeveyn Tutumları

Ailelerin çocuk yetiştirirken başvurdukları davranış yapılarına göre şekillenen tutumlardır. Otoriter tutumda ebeveyn bütün gücü elinde tutmaya çalışırken, izin verici tutumda bütün güç çocuğun elindedir. Demokratik tutum türünde ise aile içinde alınan kararlarda hem çocuk hem ebeveynler söz hakkına sahiptir ve güç ortak olarak kullanılmaktadır. Aşırı koruyucu tutumda aile çocuğu korumak adına fazla üstüne düşmekte zaman zaman çocuğun yapabileceği eylemleri bile çocuk yerine gerçekleştirmekte, izin verici tutumda ise tüm aile kuralları çocuğun istek ve taleplerine göre belirlenmekte ve çocuğa herhangi bir olumlu veya olumsuz geri dönüt verilmemektedir (Baumrind, 1966).

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Ebeveyn Tutumları

Aile, toplumun içindeki kendine has yapısı ve kuralları olan, toplumun en küçük yapı taşıdır. Bireyin içinde bulunduğu aile ortamı ve diğer aile üyeleri ile olan ilişkileri, kişiliğinin oluşmasında temel rol oynar (Çiftçi, 1991). Ebeveynlik ise günümüze kadar tanımı üzerine tartışmaları sürdürülmüş bir kavram olarak karşımıza çıkar. Hoghughi ve Long'a (2004) göre ebeveynlik; aile kavramından farklı olarak tanımlandığında, çocuklarının gelişimini ve yaşamını devam ettirmek için amaca dayalı aktivitelerin yapıldığı oluşum olarak nitelendirilmektedir. Bu aktiviteler; çocuğun yaşamsal alanını sağlıklı bir biçimde sürdürebilmesi için bakımı diğer bir ifade ile beslenme, sıcaklık, sevgi, sorumluluk, kontrol, sınırları belirleme ve gelişim (çocuğun potansiyeline göre kendini gerçekleştirmesine yardımcı olma, alanlarının getirdiği gereklilik ile yapılanmıştır (Hoghughi ve Long, 2004). Adler'e göre ise kişinin hayata karşı bakış açısı yine o kişinin karşılaştığı problemlerde kullandığı çözüm yollarını etkilemektedir. Bu bakış açısının ise ilk çocukluk yıllarında içinde bulunulan aile tarafından oluşturulduğunu söylemektedir (Watts, 1995). Yapılan araştırmalar ailenin çocuğa karşı olan davranış kalıplarının, çocuğun farklı gelişimsel özelliklerini, bilişsel, sosyal, kimlik ve ahlaki şekillendirmesi açısından etkili olduğunu gözler önüne sermiştir (Wade, Wolfe ve Pestian, 2004). Çocukların sağlıklı düşünen, sorumluluk sahibi, problem çözme becerileri gelişmiş bireyler olması, ailelerin çocukları ile kurdukları ilişkinin niteliğine bağlıdır (Özbey, 2010). Adler ise aile içinde kendini değerli bir birey olarak algılayan çocukların, diğer insanlar ile iyi ilişkiler içinde olan, kendini değerli hisseden, işbirlikçi olduklarını vurgularken; aile içinde bastırılan ve örselenen çocukların ise toplum içinde sosyal adaptasyon sağlayamayan, kendini değersiz ve eksik hisseden bireyler olduklarını öne sürmüştür (Smith, Mullis, Kern ve Breck, 1999).

Ailelerin tutum, davranış ve inançlarının çocukların davranışlarını etkilediğini saptayan araştırmalardan sonra 1966 yılında Baumrind ilk kez anne baba tutumuna yönelik modellemeyi gerçekleştirmiştir (Spera, 2005). Bu modele göre anne baba tutumu; kontrol, açık iletişim, olgunluk beklentisi ve bakım çerçevesinde

şekillenmiştir. Kontrol boyutunda, ailenin koyduğu kurallara çocuğun ne kadar uyması gerektiği nitelendirilirken; açık iletişim boyutunda, ailelerin alacakları kararlarda çocuğun fikrine ne kadar önem verdiği ve çocuğun yapmasını istemedikleri bir davranışı nedenleri ile açıklamayı yapıp yapmadığı ile ilgilenmiştir. Bunun yanı sıra, olgunluk beklentisi boyutunda; ailelerin çocukları gelişimsel alanlarda ne derece teşvik ettiğiyle ilgilenirken, bakım boyutunda ise ailelerin çocuklarına bakarken ne derece istekli ve sevecen olduklarını ele almıştır (Spera, 2005). Bu boyutların sonucunda Baumrind aile tutumlarını; otoriter, izin verici ve demokratik olarak üç ana başlığa bölmüştür. Otoriter tutuma sahip anne babalar çocuklarını kontrol altında tutan ve davranışlarını şekillendiren, aile kurallarını değişmez bir yapı olarak gören davranış kalıplarına sahiptir. İzin verici tutuma sahip anne babalar; çocuklarının davranışını kontrol etmeyen, sosyal hayatlarında olabildiğince serbest davranış sergilemesine izin veren; demokratik anne babalar ise çocuklarına rol model olarak kuralları öğreten, çocuk ile işbirliği yapan aileler olarak tanımlanmıştır (Baumrind, 1966).

1983 yılında Maccoby ve Martin ise Baumrind'den farklı olarak duyarlılık ve talepkarlık/kontrol olmak üzere iki boyutta ele almışlardır. Bu boyutların kesişimleri sonucunda dört tip ebeveyn stili oluşturmuşlardır. Bunlar; demokratik, otoriter, izin verici/ hoşgörülü ve izin verici/ ihmâl olarak literatüre geçmiştir. İzin verici/ hoşgörülü ebeveynler çocuklarını herhangi bir kuralla kısıtlamazlar, çocuklarına karşı sevecenlikle yaklaşır. İzin verici/ ihmalkâr tutuma sahip ebeveynler ise çocukları ile ilgilenmez, ihtiyaçlarını karşılama eğiliminde değildirler, anne baba olmayı çocuğun yeme, içme gibi ihtiyaçlarını karşılamak olarak algırlar (Demir ve Şendil, 2008). Anne ve babanın tutumunu; çocuk isteme durumları, çocukla ilgili bilgi ve beklentileri, çocuğun yaşı, cinsiyeti, doğum sırası ve ailenin sosyo-ekonomik durumu etkilemektedir (Şimşek, 2006). Bu kapsamda değerlendirildiğinde hangi tutumun hangi tip koşullar altında oluştuğunu anlayabilmek adına dört tutum çeşidini tam olarak anlamak gerekmektedir.

Demokratik tutum. Bu yaklaşımda aile çocuğu bir birey olarak kabul eder, aile içinde bir karar alırken fikirlerine önem verir bunun yanı sıra çocuğa yaşının gereği olan sınırları koymayı da ihmâl etmez. Bu açıdan bakıldığında demokratik aile içerisinde yetişen çocuk her zaman kendi istediği şekilde değil ailesinin ona çizdiği sınırlar içinde özgürlüğünü yaşar, yenilikleri ailesinin desteği ve ilgisi ile

deneyimleme fırsatı bulur Bu tutum, çocuk eğitimindeki en doğru yolun, çocuğa makul sınırlar içinde özgürlük tanımak olduğuna vurgu yapar (Baumrind, 1971).

Bu yaklaşım Rogers'ın bireyi olduğu gibi kabul etme ve kendini gerçekleştirme fırsatı verme anlayışı ile birbirine oldukça yakındır. Rogers'a göre eğer çocuk olduğu gibi kabul edilir, davranışları ebeveynlerini ve diğer yetişkinlerin isteklerinden çok kendini geliştirme odaklı olursa; çocuğun temel ihtiyaçları ve çevrenin beklentisi bir uyum içinde gider. Böylece çocuğun kendini gerçekleştirme için uygun ortam yaratılmış olur (Kuzgun, 1972).

Bu tutumu benimseyen ailelerde; aile ve çocuk arasındaki iletişim oldukça kuvvetlidir, çocuktan beklentisini tam olarak ifade eden ebeveyn çocuk ile kurduğu sıcak iletişim bağına bırakmaz. Çocuğuyla ilgili olan bu ana baba tutumu, çocuğuyla ilişki içindeyken ona karşı olabildiğince ilgilidir, sevgisini göstermekten sözel ve dokunsal olarak çekinmez. Bu tutum şeklinde sınırlar, denetim, sevgi ve saygı bir arada bulunmaktadır. Çocuklar bu tutum içindeki ailelerde kendini daha özgür hissederler ve bu özgürlük onlara yeni deneyimleri keşfetmeleri için fırsatlar sunar. Böyle bir ortamda yetişen çocuklar kendine güveni yüksek ve dış dünya ile adaptasyonu yüksek olan bireyler olarak yetişmektedir (Schor, 2003).

Bu tip ailelerin kuralları açık ve nettir. Kurallara uyulmadığı takdirde olacaklar daha önceden konuşulmuş ve ortak kararlar alınarak sonuçlar belirlenmiştir. Bu tip ailelerde çocuk ailesine, aile de çocuğa saygılıdır. Çocuğa bağırarak, azarlamak, dövmek gibi davranışlar kesinlikle kabul edilemez. Demokratik ortamın hakim olduğu ailelerde büyüyen çocuklar, hoşgörölü ve güvenli bir ortamda yaşadıklarını hissederler. Yapılan araştırmalar, bu tutumu benimseyen aile içinde yetişen çocukların daha sağlıklı bir psikososyal gelişim gösterdiklerini ve ebeveynlerinin beklentilerine daha olumlu cevaplar verdiklerini ortaya koymuştur (Baumrind, 1989).

Demokratik tutumu benimseyen aileler, çocuklarını bir problem ile karşılaştıklarında kendi fikirlerine göre yönlendirmekten ziyade onlara rehberlik ederek çocuklarının kendi çözüm yollarını bulması konusunda cesaretlendirirler. Bu nedenle çocuklarından gelecek her türlü soruyu ve sorunu aktif bir dinleyici olarak dinlerler. Bu tür aileler çocuklarının kendine ait özelliklerinin farkındadır ve

diğer çocuklar ile kendi çocuklarını kıyaslamak yerine, bu özellikleri geliştirme eğiliminde bulunurlar.

Bu ailede büyüyen çocuklar ebeveynleri tarafından koşulsuz sevgi ve kabul gördüğü ve herhangi bir sorunla karşılaştıklarında aşırı koruyucu müdahalelere maruz kalmadıkları için, stresli ortamlarda nasıl davranacaklarını ve zorlu durumlara nasıl çözüm üreteceklerini öğrenirler (Maccoby ve Martin, 1983).

Otoriter/ baskıcı tutum. Bu tutumu benimseyen anne babalar çocukları üzerinde aşırı müdahaleci davranmaktadırlar. Çocuklarına söz hakkı tanımazlar ve anne baba olarak koydukları kurallara koşulsuz itaat beklerler. Çocuğun kişiliğini yok sayan bu tutumda çocuğu sıklıkla suçlayan, zaman zaman tehdit eden hatta fiziksel şiddete de başvuru olan davranışlar söz konusudur (Baumrind, 1971)

Otoriter aileler çocuğa sevgiyi koşullu olarak aktarırlar. Çocuk istedikleri türde bir davranış gösterdiğinde ona karşı hissettikleri sevgiyi gösterirken, istemedikleri davranışları gösterdiğinde oldukça sert bir şekilde kendi sevgilerinden çocuklarını mahrum bırakırlar. Bu da çocuğun duygusal açıdan gelişimine ket vurmakta ve taleplerini istediği şekilde ifade etme becerisini geliştirmesini engellemektedir (Weiss, Dodge, Bates ve Pettit, 1992).

Bu tip ailede yetişen çocuklar hangi davranışlarının hangi tepkiyi alacağını bilemezler bundan dolayı kendilerini güvende hissetmezler ve aşırı isyankar veya aşırı boyun eğici davranışlar sergilerler (Lempers, Clark- Lempers ve Simons 1989). Aileler sürekli olarak çocuğu suçladığı ve cezalandırdığı için çocukta içinden gelen davranışı göstermek yerine ortama uygun olan davranışı sergileme eğilimi görülmektedir (Şimşek, 2006).

Sağlıksız bir tutum olarak nitelendirilen bu tutumda, aile bireyleri olayları sorgulamaktan ve eleştirmekten ziyade otoriteye itaat için çeşitli davranışlarda bulunmaktadır. Bazı ailelerde anne veya baba otoriter tutumda iken bazı ailelerde her iki ebeveyn de bu yaklaşımı benimsemektedir. Bu yaklaşımı benimseyen ebeveynler otoritelerini kaybetmemek için aileyi sürekli kurallar üzerinden yönetir ve aile içindeki diğer bireyler bu kurallara uyması konusunda onları çeşitli yollarla pekiştirir. Bu tür ailelerde otoriteyi kim memnun ederse onun değerli olduğu hissi ortaya çıkmaktadır (Günel, 2007).

Baskının ve otoritenin hakim olduğu bu tutumda, korku egemen olduğu için çocuğun merak duygusu baskılanmaya çalışılmaktadır. Bu tarz tutumla yetişen çocukların ergenlik döneminde kaygı bozukluğu yaşadığı ve isyankar bir hal içerisine girdiği görülmüştür (Lamborn, Mounts, Steinberg ve Dornbusch, 1991). Sıkı disiplinin sahip olduğu ailelerde çocuğun gelişimine göre değil otoritenin beklentisine göre kurallar konmaktadır, bu da çocuğu üstesinden gelemeyeceği bir sorumluluk ile karşı karşıya bırakmaktadır. Bu açıdan da incelendiğinde çocukta kaygı oluşumu ve kurallara başkaldırarak suça eğilimli hale gelmesi kaçınılmaz bir hale gelmektedir (Afşin ve Özçelik, 2018).

Bu tip ailede büyüyen çocuklar dıştan denetimli yani davranışlarının sonuçlarını denetlemede şahsi çabalarının etkili olmadığına inanan bireyler olarak nitelendirilmektedir. Bu tür kişilerin daha kaygılı, kendine ve çevresine daha az güvenen, saldırgan tutumda ve savunma mekanizmalarını daha sık kullanan bireyler oldukları belirtilmiştir (Stone, Otten, Soenens, Engels ve Janssens, 2015; Yeşilyaprak, 1993).

Aşırı koruyucu tutum. Bu aileler çocuklarına gereğinden fazla şekilde korumacı davranır ve çocukların yapabileceği pek çok şeyi çocuklar yerine kendileri yapmayı tercih ederler. Bu da çocuklarda bir işi yaparken başkasına bağımlılık, kendine güvensizlik, sürekli başkalarının desteğine ihtiyaç duyma gibi eğilimlere yol açar (Levy, 1966).

Bu ebeveyn tutumunu benimseyen ailelerde yaşayan çocukların en temel özelliğinden biri bebekleştirme diye tabir edilen kavramdır. Bu tip çocuklar yaşları ilerlese de annesi veya babası tarafından yemek yedirilmeyi bekleyen, kendi kendine kıyafetlerini değiştirmeyen, ayakkabıları başkaları tarafından giydirilen ve ödevlerini dahi kendi kendilerine yapmayan çocuklardır (Günalp, 2007).

Bu tutumda çocuğun hiçbir zaman kendine yetemeyeceği ve sürekli korumaya muhtaç olduğu inancı vardır. Bu nedenle bu tip aileler çocuklarına aşırı müdahalede bulunur ve sorumluluk vermekten olabildiğinde kaçınırlar (Demir ve Şendil, 2008). Bu tür ailelerin çocuklarında tek başına makas veya kalem kullanımı gibi normalde üstesinden gelebileceği ama aileler tarafından zarar verici olarak görülen davranışlar engellenmektedir.

Bu aile ortamında yetişen çocuklar yaratıcı olmayan, sürekli dışarıdan onay bekleyen, kurallara uymakta güçlük çeken, doğru ve yanlış kavramlarını ayırt etmekte zorlanan bu nedenle okul uyumunda da zorluk çeken çocuklardır (Lynch, Hurford, & Cole, 2002). Çocukların bağımsız bir kişilik geliştirmeleri için gelişim süreçleri içerisinde onlara yaşına ve gelişimine uygun fırsatlar vermek gerekmektedir. Bu tutum içerisinde ise çocuğa bu fırsatlar tanınmadığından çocuk bağımsız ve kendi kendini yöneten bir hale gelememektedir (Kaya, 1997).

Aşırı koruyucu aileye sahip çocuklar yaşamları boyu stresli ortamlardan uzak tutulan ve karşılaşılan problemlerde kendileri çözüm üretmeyen bireyler olarak büyütüldükleri için ilerleyen yıllarda da benzer stresli durumlarla karşılaştıklarında kaygı duymakta ve ortamdaki kaçınma davranışını sergilemeye eğilimli olmaktadır (Kadison ve DiGeronimo, 2004). Yine aynı nedenlerden çocuk gelecekte sorumluluk almayan, kaygılı ve bağımlılık problemi olan bireyler olması kaçınılmazdır (Oğuz, Özçelik, 2018).

İzin verici tutum. Bu aile yapısına sahip aileler çocuk merkezli aile olarak da adlandırılmaktadır. Bu tip ailelerde yapılacak çocukların istek ve taleplerine göre yönetilir. Bu tutuma sahip aileler çocuğun her yaptığını hoş karşılar, çocuğa herhangi bir sınır koymaz, çocuğu gereğinden fazla özgür bırakır ve çocuğun yaptıklarına olumlu veya olumsuz herhangi bir geri bildirim vermezler (Demir ve Şendil, 2008)

Bu yaklaşıma sahip aileler çocukları ile çok ilgili görülseler de çocukları ile iyi bir iletişim içinde değillerdir ve çocuklarının davranışlarını kontrol edemez haldedirler. Çocuktan beklentisi olmayan ailelerin çocuklarında benlik saygısının düşük olduğu ve sosyal gelişimlerinin yetersiz olduğu görülmüştür (Günel, 2007).

Bu aileler aynı zamanda aile içinde tutarlı sınıfların hakim olmadığı aile yapısını da kapsamaktadır. Bu tip ailelerde çocukların sınırları ebeveynlerin hoşgörü sınırları ile ilgilidir. Çocuğunun bu yapı sonucunda istediğini elde etmek için vurma, kırma, fırlatma gibi saldırgan davranışları sergilediğini gören aileler hoşgörü tahammülleri sona erdiğinde çocuklarına daha önce vermedikleri şekilde sert tepkiler verebilirler. Bu da çocuğun tutarsız bir tutum içinde yetiştiğinin bir göstergesi olur ve bu da çocuğun ne yapacağını bilmez bir halde davranışlar sergilemesine neden olmaktadır. Bu çocuklar kendilerinden ne beklendiğini açıkça

bilmediği için ileriki yaşamlarında da kurallar ile sıkıntı yaşayan bireylere dönüşebilmektedir (Ekşi, 1980).

Yapılan çalışmalar sonucunda çocukların davranışının sistemli bir şekilde kontrol altında olması çocuğun sosyal ve duygusal gelişimi açısından önemli bir etken olarak belirlenmiştir (Kandır, Alpan, 2008). Buna dayanarak çocuklara koyulmayan sınırların ve tüm yetkinin çocuklara verildiği bu tutum tipinin çocukların gelişimi açısından da sağlıklı bir yöntem olduğu söylenebilir. Literatürde yapılan bazı çalışmalar bu tip tutumu benimseyen ailelerin çocuklarının kaygıya duyarlılıklarının da daha yüksek olduğunu vurgulamıştır. (Timpano, Carbonella, Keough, Abramowitz ve Schmidt, 2015)

Kaygı

Türk Dili Kurumu kaygıyı; üzüntü, endişe duyulan düşünceler ile ortaya çıkan ve sebebi bilinmeyen gerginlik duygusu olarak tanımlamıştır. Yine Türk Dil Kurumu tarafından geliştirilen Ruhbilim Terimleri Sözlüğü'nde ise kaygı; güçlü bir istek ya da dürtünün amacına ulaşamayacak gibi görüldüğü durumlarda beliren tedirgin edici duygu olarak nitelemiştir (Türk Dil Kurumu, 1974). Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (2013)'na göre sürekli tetikte hissetme, sinirlilik, kas gerginliği, endişe hali kaygının belirtileri olarak gösterilmiştir. Bu noktada benzer semptomlara sahip olduğu için kaygının en çok karıştırıldığı duygu durumu korkudur. Korku durumunda da tıpkı kaygıda olduğu gibi nefes alış verişte ve kalp atışında hızlanma, kaslarda gerilme gibi fizyolojik benzer tepkiler görülmektedir (Cüceloğlu, 2012). Korku ile kaygıyı ayıran en temel özellik ise; korkunun özgül nedeninin bilinmesi ve bu nedenle daha bilinçli bir durum olmasıdır (Dağ, 1999). Sylvers, Lilienfeld ve LaPrairie'nin 2011 yılında yaptığı meta analiz çalışmasında sürekli korku ve sürekli kaygının karakteristik özellikleri altı farklı boyutta toplanmış ve bu boyutlara göre farklılaştığı alanlar tespit edilmiştir.

Tablo 1

Sürekli Kaygı ve Sürekli Korkunun Karakteristik Özellikleri

Boyutlar	Korku	Kaygı
Duygusal Değerlik	Negatif	Negatif
Odak Zamanı	Şimdiye Odaklı	Geleceğe Odak
Uyarılma Süresi	Kısa ve Anlık	Sürekli
Savunma Türü	Kaçınma	Yaklaşma
Tehdidin Özgüllüğü	Belirli	Dağınık
Acı Algısı	Körelmiş	Gelişmiş

Kaynak: Sylvers, Lilienfeld, LaPrairie. (2011). Clinical Psychological Review, US.

Yukarıdaki tabloda da görüldüğü gibi korku duygusu daha anlık ve belirli bir duruma göre ortaya çıkarken, kaygı durumu daha belirsiz durumlarda, geleceğe yönelik ve uzun dönemde kendini göstermektedir.

İnsan yaşamında normal ve patolojik olmak üzere iki tür kaygı vardır. Normal kaygı ölüm, hastalık gibi hayati gerçekler ile karşı karşıya kaldığımızda ya da daha önce denenmeyen şeylere yönlendiğinde yaşanan kaygı türüdür. Kişinin normal kaygıyı taşıyamaz hale gelip ve tehlikeli olarak algıladığı şeylere karşı savunma mekanizmalarını daha sık kullanmaya başlamasıyla oluşan durum ise patolojik kaygı olarak nitelendirilmektedir. (Yenilmez ve Özbey, 2006). Normal kaygının kişiyi motive eden bir yanı bulunurken, patolojik kaygı kişinin yaşam kalitesini etkilemekte ve kişiyi psikolojik ve fizyolojik açıdan yıpratmaktadır (Singer, 1975). Yapılan çalışmalar aşılı kaygılı bireylerin sorun çözme mekanizmalarının, kaygı seviyesi düşük bireylere göre daha işlevsiz olduğunu göstermiştir (İnanç, Bilgin ve Atıcı, 2017) Bunun yanı sıra, basit işlem gerektiren durumlarda orta derecede yaşanan kaygının; erken başlama ve erken bitirme süreçlerinde destekleyici olduğu görülmüştür (Cüceloğlu, 2012).

Her bireyde var olan fakat şiddeti kişiden kişiye değişen ve çok yönlü yapısı olan kaygı, literatürde de oldukça geniş yer almış bu alandaki kuramcılar çalışmalarında kaygıyı derinlemesine incelemişlerdir. Her ne kadar kaygının kaynağı belli olmasa da kimi çalışmalar kaygıya sebep olan duyguların arasında geçmişte yaşanan başarısızlıkların gelecekte de kendini gösterme endişesi,

başarısızlık korkusu, sonucu kestirilemeyen durumlar gösterilebilir (Başaran, 2008). Buna ek olarak kültürel olarak fark etmeksizin bazı etmenlerin kaygıya sebep olabilecek düzeyde genellenebileceği düşünülmüştür (Cüceloğlu, 2012).

1. Desteğin Çekilmesi: Bireyin o ana dek alıştığı ortamdaki uzaklaşarak yeni bir çevreye dahil olmasında gerçekleşen süreçtir. Okulunu tamamlayan bir çocuğun, gideceği okulun şehir dışında olması ve bu nedenle o güne dek hayatını sürdürdüğü çevreden ayrılık durumunda yaşadığı kaygı bu başlık altında değerlendirilmektedir.
2. Olumsuz bir sonucu beklemek: Bireyin hazırlanmadığı bir sınava girmek gibi sonucun olumsuz olacağını bildiği durumlarda ortaya çıkan kaygının kaynağıdır.
3. İç Çelişki: Bireyin inandığı doğrular ile yaptığı davranışlar arasında tutarsızlık olduğunda kaygı duymasının kaynağı olarak açıklanır. Örneğin; ormanların insan hayatı için vazgeçilmez olduğuna inanan bir avukatın, aldığı dava gereği ormanlık alana yapı inşa edilecek olmasını desteklemesi kaygıya yol açacaktır.
4. Belirsizlik: İleride ne olacağını bilememe durumunda oluşan kaygının kaynağıdır. Kişiler çoğu zaman belirsizlik yerine kötü sonucu tercih etmişlerdir.

Kaygı ile çalışan kuramcılarının başında Freud gelmektedir. Freud kaygının ortaya çıkışını kişiliğin yapısı olarak betimlediği toplumsal normları göz önüne almadan güdülerini tatmin etmek temelli olan id, id ve süperego arasındaki dengeyi kurmak ve arzulucuk görevini üstlenen ego ve kişinin isteklerini tatmin ederken toplumsal beklentileri de karşılamayı hedefleyen süperego kavramları arasındaki çatışma ile açıklar. Freud'a göre keyif arayan id ile bilinçli düzenleyici olarak tanımlanan süperego arasında yaşanan çatışma kaygıya sebep olmaktadır. (Plotnik, 2009) Freud'a göre gerçeklik kaygısı, nevrotik kaygı ve ahlaki kaygı olmak üzere üç tip kaygı türü bulunmaktadır. Gerçeklik kaygısı dünyada gerçekten var olan bir tehlikeye verilen duygusal tepki olarak nitelendirilirken diğer iki kaygı türünde ise kaygının kaynağı belli değildir (Burger, 2006). Yeni-Freud'cu yaklaşımı benimseyen Horney ve Sullivan gibi isimler kaygının temelini bilinçaltına dayandırarak asıl kaygı sebebinin kültürel değerler ile çatışmaya girildiğinde yaşandığını söylerken; Adler ve Anne Freud gibi isimler ise savunma

mekanizmalarından bahsederken bilinçaltını vurgulamış fakat kaygıyı azaltma çalışmalarından da bahsederek bilinçli çabaya da vurgu yaparak kuramı genişletmişlerdir (Burger, 2006).

Kaygı konusu ele alınırken kişinin içinde bulunduğu çevreyi, yetiştirilme tarzını ve aile yapısını ön plana almak oldukça önemli bir konudur. Yapılan çalışmalar sonucunda özellikle aşırı koruyucu ve çocuğu ihmal aile tiplerinde büyüyen kişilerin, ilerleyen yıllarda daha kaygılı ve depresif olduğu bulgularına rastlanmıştır. Rapee (1997)'ye göre kaygılı davranışları olan bireylerin çocuklukta aşırı koruyucu aile tipinde büyüdüğü bulgularına rastlanırken; kendini ihmal aile yapısında büyüyen çocukların daha depresif bulgular ortaya koyduğu görülmüştür (Rapee R. M., 1997). Bunun yanı sıra ise çocukluk döneminde yetiştirme tutumları birbiri ile tutarlı olmayan anne ve babanın bulunduğu aile ortamında büyüyen çocukların da sürekli kaygılarının yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kohlmann, Schumacher, Streit, 1988). Tüm bu bilgiler bize çocuk yetiştirme tutumları ile kaygının birbirinden ayrılamaz bir süreç olduğunu göstermektedir. Buna ek olarak çocukluk yıllarında yaşanan kaygının sağlıklı bir şekilde önüne geçilmediğinde ilerleyen dönemlerde daha depresif bir hal aldığı ve kişide daha kalıcı hale geldiği yapılan çalışmalar sonucunda ortaya konulmuştur (Anticich, Barrett, Silverman, Lacherez, Gillies, 2013).

Ülkemizde kaygı konusu; zorbalığa uğrama (Kapçı, 2004), mesleki tutum (Bozdam, 2008; Doğan, Çoban, 2009) engelli çocuğu olan bireylerin destekleyici faktörleri (Coşkun, Akkaş, 2009), matematik dersi ile ilişkisi (Bindak, 2005; Yenilmez, Özbey, 2006; Dede, Dursun, 2008) gibi çeşitli değişkenlerle çalışılmıştır. Ülkemizde bunun yanı sıra çeşitli ebeveyn özellikleri ve çocuklarının kaygı düzeyleri arasındaki ilişkileri incelemeye yönelik bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. (Alisinanoğlu, Ulutaş, 2003; Erkan, 2002; Güngör, 2009; Küçüködük, 2015; Ogelman, Topaloğlu, 2014; Pektaş, 2015). Bu çalışmalara bakıldığında ülkemizde kaygının pek çok değişken ile birlikte, farklı yaş grubunda incelendiği görülmüştür. Buna rağmen okul öncesi dönemde gelişen ve okula uyumunu zorlaştıran kaygı çeşidi ve bu kaygıyı etkileyen faktörler üzerine sınırlı sayıda araştırma (Akman, 1987) bulunmaktadır. Bu nedenle yapılacak çalışmalarda, annelerin kaygı düzeyini etkileyen; eğitim durumu, çalışma durumu göz önüne alınmalı; çocukların ayrılık kaygısını etkileyen; kaç kardeş, annesi

alışıyor mu içinde bulunduğu ailenin ebeveynlik tutumları gibi sonucu etkileyebilecek faktörlerin çalışmanın içinde yer bulunması gereği düşünölmüştür. Daha önce yapılan çalışmalarda bu değişkenlerin çocukların ayrılık kaygısı ve annelerin kaygı puanı üzerinde etkisi olabileceğine dair bulgulara rastlanmıştır (Adhikari, 2012; Breslau, Staruch ve Mortimer, 1982; Graham ve Weems, 2015; Steensel ve Bögels, 2015; Uğur, 2014; van der Sluis).

Durumluk-Sürekli Kaygı

Alanyazında ilk defa Cattell ve Scherer'ın 1958 ve 1961 yılında gerçekleştirdikleri çalışmalarında faktör analizi ile belirlenen ve "durumluk kaygı", "sürekli kaygı" olarak isimlendirilen iki tür kaygı tanımlanmaktadır. Spielberger (1972) ise kaygıyı; stres yaratan durumların oluşturduğu üzüntü, algılama ve gerginlik gibi hoş olmayan duygusal ve gözlenebilir tepkiler olarak tanımlamaktadır. Durumluk kaygı, kişiye özel bir kaygı türüdür ve daha kısa süreli olarak ortaya çıkar. Kişi için kaygı yaratacak durum ortadan kalktığında durumluk kaygı da ortadan kalkmış olur. Bu süreç içinde bulunulan kaygı durumun gerçek anlamda var olup olmadığına bakılmaksızın kişinin bu durumu tehdit edici olarak düşünmesi ve deneyimlemesi ile değerlendirilir (Spielberger ve diğerleri, 1971). Kişilerin durumluk kaygı durumlarını ölçmek için kendilerine buldukları zaman diliminde nasıl hissettiklerine yönelik cevapları alınır. Durumluk kaygı durumunun belirlenmesi için kişinin yaşadığı duruma yönelik fiziksel veya psikolojik stresinin şiddeti ile karakterize edilmektedir. Örneğin elektrik çarpmasından korkmak, stresli bir ortamı gözlemek veya sergilediği performans ile ilgili negatif geribildirim almak durumluk kaygı düzeyini etkileyen durumlara örnek olarak verilebilir (Spielberger ve diğerleri, 1971).

Sürekli kaygı ise kişide hali hazırda bulunan kaygı eğilimini göstermekte olup, durumluk kaygının yoğunlaşması ve süreklilik kazanması haline verilen isimdir (Spielberger ve diğerleri, 1971). Sürekli kaygı yaşayan bireylerin gerçekten kaygı yaratan bir durum içinde olması gerekmez, gerçekten kaygı yaratan bir durum içinde olduklarında ise yaşadıkları duruma göre orantısız tepki verme davranışı sergilemektedirler (Ocaktan, Keklik, öl, 2002). Bu tür kaygıyı karakteristik özelliği haline getiren bireyler dünyayı daha tehlikeli ve korkutucu bir yer algılama eğilimi göstermektedir. Bu kişiler az düzeyde durumluk kaygı seviyesi

olan kişilerle karşılaştırıldıklarında; kendilerini stres yaratan bir olaya karşı daha savunmasız hissetmektedirler (Spielberger ve diğerleri, 1971). Bu tür bireyler objektif olarak değerlendirildiğinde nötr kabul edilen durumları dahi yüksek kaygı yaratıcı birer olay olarak algılayabilirler ve bunun sonucunda hoşnutsuzluk yaşayabilirler (Alisinanoğlu, Ulutaş, 2003). Sürekli kaygı seviyesi yüksek olan kişilerin daha kolay incindikleri ve karamsarlığa düştüğü görülürken; durumluk kaygı düzeylerinin de daha yüksek olduğu belirlenmiştir (Yiğit, Dilmaç, Deniz, Hamarta, 2014).

Ayrılık Kaygısı

Bowlby'nin (1982) bağlanma kuramına göre; çocuk ve bakıcısı (genellikle anne) arasındaki kurulan güvenli ilişki çocuğun gelişimine olumlu yönde etki etmektedir. Bu bağlanma nesnesi ile ayrılık sürecine girildiğinde endişe duyma haline ise ayrılık kaygısı adı verilmektedir. Ayrılık kaygısının ortaya çıkmasında genetik ve çevresel faktörlerinin yanı sıra yaş ve cinsiyet faktörlerinin de ayrılık kaygısı üzerinde etkili olduğu söylenmiştir. (Feigon, Waldman, Levy, Hay, 2001).

Çevresel faktörlerin başında ise ailelerin çocuklarına karşı olan yetiştirme tutum ve davranışları gelmektedir. Yapılan çalışmalar çocukların ailelerinin tutumlarının aşırı koruyucu ve aşırı kontrolcü olmasının çocukların kaygı seviyesini arttırdığını göstermiştir (Erozkan, 2012; Möller, Majdandzic, Bögels, 2014; Yavuzer, 1994). Bunun yanı sıra yüksek ebeveyn öz-yeterlik algısına sahip olan ailelerin çocuklarının, kaygı seviyelerinin daha düşük olduğu (Esbjørn, Caspersen, Sømhovd, Breinholst, Reinholdt-Dunne, 2014); düşük ebeveyn öz-yeterlik algısına sahip olan ailelerin çocuklarının ise yüksek kaygı seviyesine sahip olduğu (Hill, Bush, 2001) görülmüştür. Bununla birlikte aile koşullarına ek olarak negatif yaşam koşullarının da erken dönemden itibaren kaygıyı tetiklediği bildirilmiştir (Edwards, Rapee, Kennedy, 2010). Bu bulgular ışığında kaygının önleyici müdahalelerinden birinin oluşturulacak programa aileyi de dahil etmek olduğunu söyleyebiliriz (Eyberg, Bussing, 2011). Bu nedenle alanyazında çocuğun kaygısının aile tarafından ne şekilde anlaşılıyor olduğunun bilinmesine yönelik yapılan çalışmalar çocuğun kaygısı ile çalışırken aileye nasıl bir görev düşeceğinin anlaşılması açısından oldukça önemli bir rol oynamaktadır (Wolk ve diğerleri, 2016).

Çocukluk dönemi ayrılık kaygısı davranışının annelerin kendi kaygı düzeyleri de ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Kaygının öğrenilen bir davranış olduğu fikrinden çıkan bu görüşe göre çocuklarda görülen ayrılık kaygısının anneden bulaşıcı bir davranış olduğu söylenebilir. Çocuk gelişiminin ilk yıllarında kaygılı bir ebeveyn ile vaktini geçirdiğinde bu davranışı kendi ile özdeşleştirip yeni bağlantılarda kullanarak kendinde kalıcı bir davranış haline getirebilmektedir (Alisinanoğlu, Ulutaş, 2003).

Thompson (2001)'a göre ise ayrılık kaygısını anlamlandırmak için gelişimsel psikopatolojinin beş temel ilkesinden faydalanılması gerektiği vurgulanılmaktadır. Bunlardan ilki çocukların davranışlarını yetişkin davranışlarının prototipi olarak ele almak yerine, çocukluk döneminde olan gelişimsel süreçlerin güçlü ve zayıf yönlerini bir bütün olarak incelemek gerektiğidir. Örneğin çocukluk çağı korkuları ve çocukların duygularını yönetme kapasiteleri gibi konular erken yaş döneminde üzerinde çalışılması ve anlaşılması gereken konulardır. Buna ek olarak çocuğun bir yakınıni ani bir şekilde kaybetmesi gibi travmatik olayların anksiyete gelişimine etkisi, çocuğun içinde bulunduğu kişilik ve duygusal gelişiminin ne düzeyde olduğuna bağlıdır. Bu nedenle kaygı bozukluklarında katkısı olan risk faktörleri, gelişimsel olarak farklı düzeyde etki edebilmektedir.

Bir diğer ilke ise kaygı bozukluklarını etkileyen risk faktörlerini direk belirlemek yerine bu faktörlerin zaman içerisindeki etkisine odaklanması gerektiğidir. Örneğin bir çocuğun doğuştan savunmasız oluşu çocuğun kaygı durumunu direk etkilememektedir, fakat bir çocuğun kendinde korku ve kaygı oluşturacak uyarıcıya karşı maruz kalma süresinin ve şiddetinin artması çocukta bu uyarana karşı tepkisinin artmasına ve bu uyarıcılara duyarlı hale gelmesine sebep olmaktadır.

Üçüncü olarak, bir çocuğun yaşam şartlarının hem koruyucu faktör hem de risk faktörü olabileceği ilkesine vurgu yapılmaktadır. Örneğin bir ebeveyn çocuğunun korkularına karşı hem aşırı şekilde endişeli bir davranış sergiliyor hem de aşırı koruyucu şekilde davranıyorsa bu çocuk için hem kendini güvende hissettiren hem de aynı anda endişelenmesini sağlayacağı bir ortam yaratacaktır.

Dördüncü ilke eşitlik ilkesidir. Bu ilkeye göre herhangi bir risk faktörü çocuğun üzerinde diğer etkenlere bağlı olarak farklı şekilde etki gösterebilir ve

sadece risk faktöründen direk etkilenen çocukları değil diğer çocukların da neden etkilenmediğini araştırmak gelişimsel olarak gereklidir . Örneğin sadece travmatik olayları yaşayan ve bunun sonucunda kaygı problemi yaşayan çocuklarla çalışılmamalı, bunun yanı sıra aynı problemi yaşamış fakat kaygı problemi yaşamayan veya hiç bu problemlerle karşılaşmadığı halde kaygı problemi yaşayan çocuklarda odak noktasına alınmalı ve üzerinde çalışılması gereken konular olmalıdır.

Son olarak ise çocukları büyürken etkileyen tüm fizyolojik ve nörolojik etkenlerin bunun yanında içinde buldukları sosyal ekolojinin (ailesi ve yaşlıları ile olan ilişkileri) ve hatta içinde buldukları kültürün gelişim üzerinde etkisi olduğu vurgulanmıştır. Bu nedenle, çocukluk döneminde yaşanan kaygı bozukluklarının nedenlerini anlamak için tüm bu etki eden faktörlerin işleyişlerini ve etki seviyelerini anlamak ve değerlendirmek gerekmektedir (Thompson, 2001). Bunun yanı sıra ayrılık kaygısı semptomlarının erken yaşta fark edilmesi çocuğun gelişimini sağlıklı sürdürmesi açısından oldukça önemlidir (Wichstrøm, Belsky, Berg-Nielsen, 2013).

Farklı açılardan incelenen ve anlaşılmaya çalışılan ayrılık kaygısı kavramı çocuğun gelişim süreci içerisinde bir basamak olarak görülmüş ve bağlanmanın bir belirtisi olarak ortaya konulmuştur. Bu duygunun ise çocukların bağlandığı kişiyi bir daha görememe endişesinden kaynaklandığı öne sürülmüştür (Bowlby, 1982). Ayrılık kaygısının çocuğun altı ay ve üç yaşını kapsayan gelişim döneminde normal bir gelişim süreci olduğu, bu yaş periyodunu geçtikten sonra ise uzun süreli işlevsel olmayan bir davranışa dönüştüğünde patolojik bir boyuta yaklaştığı bilinmektedir (Küçüköyük, 2015). Okul öncesi dönemde bu problem ile sıklıkla karşılaşılma nedeni ise çocuğun ilk kez evden ve kendine bakım veren güvendiği kişiden ayrıldığı döneme denk gelmesinden kaynaklı olarak ortaya çıkmasıdır. Bu noktada çocuğun ayrılık kaygısının normal bir gelişim tepkisi mi patolojik boyutta mı olduğunu anlamak oldukça önemli bir adım olarak görülmektedir.

İlgili Araştırmalar

Anne baba tutumu ile yapılan araştırmalar. Türkiye’de anne baba tutumu ile ilgili pek çok araştırma yapılmış, tutum farklılıklarının çocuklarda hangi davranışlarla ilişkili olduğu üzerinde oldukça sık durulmuştur. Her yaş grubuna

göre farklı çalışmalar yapılmakla birlikte, okul öncesi dönem ve ergenlik dönemindeki davranışsal sorunların anne baba tutumu ile ilgisi oldukça fazla araştırılmıştır. Aşağıda literatürde bulunan çalışmalar paylaşılmıştır.

Alanyazında ebeveyn tutumlarının çocukların davranışlarına nasıl yansıdığı pek çok araştırmanın konusu olmuştur. Bu araştırmalar aile içinde var olan yetiştirme tutumlarının, kaygı, davranış problemi, sosyal adaptasyon ve sosyal beceriler gibi konularda çocukları ne derece etkilediği üzerinde durmuştur. Querido, Warner, Eyberg (2002), yaptıkları çalışmada annenin eğitim seviyesinin, gelirin ve tutumunun çocukların davranış problemleri ile ilişkili olduğu bulunmuştur. Daha otoriter ve baskıcı annelerin çocuklarının daha fazla problem davranış sergilediği bunun yanı sıra demokratik tutum içinde olan çocukların ise problemleri davranışlarının ciddi oranda az olduğu bulgusuna ulaşılmıştır.

Anne ve babanın aşırı kontrolcü tavrı ile çocukların içe dönük yapısı arasındaki ilişki incelenmiş bu incelemede çocuğun cinsiyeti göz önüne alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda annenin aşırı koruyucu davranışları ve babanın eleştirel tavrının çocuklarda daha fazla içe dönük davranışlara sebep olduğu ve bu durumun erkek çocuklar için daha fazla geçerli olduğu saptanmıştır. Bununla birlikte baba desteğinin özellikle kız çocukları için içe dönüklük problemini engellediği bulgusuna rastlanmıştır. Çocukların kaygı seviyelerinin ise annelerin aşırı kontrolcü davranışları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirtilmiştir (McShane ve Hastings, 2009).

Aktaş Özkafacı (2012) çocuk yetiştirme tutumları ile sosyal beceri arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında demokratik tutuma sahip annelerin çocuklarının diğer tutumlara sahip annelerin çocuklarına göre sosyal beceri düzeylerinin daha yüksek olduğu bulunmuştur.

Otoriter ve izin verici tutuma sahip ailelerde yetişen çocukların anksiyete seviyeleri arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmış; bir yıllık süreç içerisinde gerçekleştirilen çalışmada otoriter tutumun çocukların kaygı durumunu tahmin edemezken, izin verici tutumun bir kaygı durumu için tahmin edilebilir düzeyde olduğunu saptamıştır (Wang ve Zhang, 2012).

Derman ve Başal (2013), ise yaptıkları çalışmada 5-6 yaş grubunda bulunan çocukların davranış problemleri ile anne baba tutumları arasında bir ilişki

olup olmadığını incelemiştir. Kız çocuklarda en sık karşılaşılan davranış probleminin içe kapanıklık, erkek çocuklarda ise hiperaktivite olduğu bulunmuştur. Aile tutumları ile ilişkisine bakıldığında ise aşırı koruyucu ailelerin çocuklarında aşırı inatçılık özelliğinin azaldığı, demokratik ailelerin çocuklarında içe kapanıklık ve fobilerin arttığı, otoriter tutumlu ailelerin çocuklarında ise yalan söyleme davranışının arttığı bulguları elde edilmiştir.

Başal, Sümer, Kahraman, Derman ve Kahraman (2014)'ın çalışmasında ise otoriter ve demokratik tutuma sahip ebeveynlerin çocuklarının evcilik oyununda üstlendikleri rollere bakılmıştır. Bunun için 194 çocuk ve aile, 10 öğretmen ile çalışılmıştır. Bu ailelere Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği uygulanmış, çıkan sonuçlar arasında en demokratik ve en otoriter 10'ar ailenin çocukları belirlenmiştir. Bu çocukların öğretmenleri tarafından, çocukların üstlendikleri rollere dair bir anket uygulanmıştır. Araştırmanın sonucunda demokratik aile tutumuna sahip kız çocuklarının daha uyumlu ve sosyal roller üstlendiği, erkek çocuklarının ise otoriter aileye sahip olanlarla kıyaslandığında daha hoşgörülü olduğu belirlenmiştir. Otoriter ailelerin kız çocuklarının ise lider ve baskıcı roller üstlendiği bulunmuştur. Buna ek olarak demokratik ailelerde büyüyen kız çocuklarının anne rolünü daha çok benimsediği; otoriter ailede büyüyen erkek çocukların ise olumsuz baba davranışlarını oyunlarında sergilemekten kaçındığı bulunmuştur.

Özyürek (2015), benzer bir sosyal beceri çalışmasını 153 anne ve çocuk ile gerçekleştirmiştir. Bu çalışmada Aile Tutum Envanteri ile annelerin tutumlarını belirlemiş; annelerin yaşı ile tutumları arasında herhangi bir bağ bulunmadığını bunun yanı sıra annelerin öğrenim durumlarının tutum konusunda etkili bir faktör olduğunu göstermiştir. İlkokul ve ortaokul mezunu annelerin daha üst eğitim seviyesindeki annelere göre çocuklarıyla daha çok özdeşim kurdukları ve sosyal adaptasyonu daha rahat sağladıkları görülmüştür. Buna ek olarak demokratik tutum içinde olan annelerin çocuklarının sosyal becerilerinin daha yüksek olduğu da bu çalışmada bulunmuştur.

Özyürek ve Şahin (2015), yaptıkları bir diğer çalışmada anne çocuk ilişkisinin ve baba tutumunun çocukların ahlaki ve sosyal kural anlayışlarına etkisini araştırmışlardır. Çalışma için okul öncesi kuruma devam eden 6 yaşında 122 çocuk ve ebeveynleri ile çalışma grubu oluşturulmuştur. Babaların tutumlarını

belirlemek adına Aile Tutum Envanteri kullanılmıştır. Çalışma sonucunda; anne çocuk ilişkisinin ahlaki ve sosyal gelişim üzerinde etkili olduğu bulunurken; baba tutumlarının çocukların sosyal kuralları anlayışı üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Babaların demokratik tutumları arttıkça; çocukların sosyal normlara uyum davranışlarında artış olduğu gözlemlenmiştir.

Yapılan bazı çalışmalar ise ebeveyn tutumlarının akademik başarıyı etkileyen faktörler ile ilişkisini incelemek için gerçekleştirilmiştir. Aunola, Stattin ve Nurmi (2000), aile tutumları ile ergenlerin başarı stratejileri arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Çalışmada otoriter, demokratik, koruyucu ve ihmalkar alt başlıklarında dört tip aile boyutu belirlenmiştir. Araştırmanın sonucunda demokratik ailelere sahip ergenlerin daha uyumlu başarı stratejileri olduğu ve yanlış yapma beklentilerinin daha düşük olduğu; ilgisiz ailelerin çocuklarının ise daha işlevsiz uyum stratejilerine sahip olduğu, yapılması gereken görevle alakasız davranışlar sergilediği ve pasiflik düzeylerinin yüksek olduğu belirlenmiştir.

2007 yılında yapılan bir diğer çalışmada öğrencilerin sınav kaygısı ile ailelerin tutumu arasındaki ilişki incelenmiştir. Bu çalışma için 207 öğrenci ve 200 anneden veri toplanmıştır. Yapılan incelemeler sonucu annelerin demokratik tutum puanı ile çocukların sınav kaygısı puanı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır (Thergaonkar, Wadkar, 2007).

Ebeveyn tutumu üzerinde hangi değişkenlerin etkili olduğunu saptamak adına da alanyazında bazı çalışmalar gerçekleştirilmiştir. Annelerin babalara oranla daha demokratik tutum içinde buldukları, anne babanın öğrenim durumu arttıkça demokratik tutumlarının arttığı ve bazı meslek grubunda bulunan annelerin tutumlarının daha demokratik olduğu fakat babaların meslek gruplarının ebeveynlik tutumlarını etkilemediği bulunan sonuçlar arasındadır Tezel ve Özyürek (2005).

Anne baba tutumlarını ölçmeyi amaçlayan kültüre özgü psikolojik ölçme araçlarının geliştirilmesine yönelik çalışmalar da vardır. Demir ve Şendil (2007), ebeveyn tutum ölçeği adında bir ölçek geliştirmişlerdir. Ölçek geliştirdikleri bu çalışmanın amacı 2-6 yaş arasında çocukları olan ailelerin, çocuklarına karşı olan tutumunun belirlenmesini sağlamaktır. Bunun için demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici olmak üzere dört alt kategoriden oluşan 62 maddelik bir

ölçek hazırlamışlardır. 17 demokratik tutum maddesi, 11 otoriter tutum maddesi, 9 tane koruyucu tutum maddesi ve 9 tane izin verici tutum maddesinden oluşan bu ölçek 420 anne ve babaya uygulanmıştır. Bu çalışmada Türk kültüründe bulunan aşırı koruyuculuk faktörü eklenmiştir.

Ailelerin olumsuz çocuk yetiştirme davranışları açısından koruyuculuk, başarı için baskı, cezalandırma, tutarsız disiplin özellikleri bulunmuştur. Annelerin babalara göre daha şefkatli olduğu bulgusuna erişilirken, babaların daha çok fiziksel ceza uyguladığı sonucuna ulaşılmıştır. (Şen, İnci, Aydoğan ve Çiçekler, 2011).

Azkeskin, Güven, Güral ve Sezer (2013) ise 5 ve 6 yaşında çocuğu bulunan ailelerin tutumlarını hangi faktörlerin etkilediği ile ilgili araştırma yapmışlardır. Bunun için çocuğun cinsiyeti, sahip olunan çocuk sayısı, çekirdek aile ve geniş aile yapısı, annenin ve babanın eğitim seviyesi faktörleri kullanılmıştır. Türkiye'nin 12 farklı kentinden 2751 aile ile yürütülen bu çalışmanın sonucunda ailelerin tutumlarının çocuklarının cinsiyetine göre belirlendiği, ailedeki çocuk sayısı arttıkça daha baskıcı bir tutum izlendiği ve babaların büyük çocuklara küçüklere oranla daha baskıcı davrandığı fakat annelerin eşit şekilde baskı uyguladığı saptanmıştır. Bunu yanı sıra çekirdek aile yerine geniş aile yapılarında büyük annelerin çocuk yetiştirmede geleneksel yollara başvurduğu bu nedenle ailede çocuğa karşı tutarsız tutum izlendiği ve ailenin eğitim seviyesi arttıkça daha demokratik tutum sergilediği bulgularına ulaşılmıştır.

Şanlı ve Öztürk (2015), çocuk yetiştirme tutumlarına kültürün etkisini incelemişler bunun sonucunda oluşturulan terimlerin Batı kültürüne göre yapıldığını, Türk toplumunda kontrol ve sevginin bir arada görülebilirken; Batı kültüründe sevgi tanımının daha çok izin verici aile tipinde bulunduğunu söylemişlerdir. Kullanılan terimlerin ise farklı kültürlerde farklı anlamlar taşıyabileceği konusunu vurgulamışlardır.

Alabay (2017) tarafından gerçekleştirilen çalışmada okul öncesi dönemde çocuğu olan ailelerin ebeveyn tutumları farklı değişkenlere göre incelenmiştir. Yapılan analizler sonucunda çalışmayan ailelerin çalışanlara göre daha koruyucu tutum sergilediği, ailelerin çocuk gelişimi ile ilgili programlara katıldığında otoriter

ve aşırı koruyucu tutum puanlarını azalttığı ve ailelerin erkek çocuklarına kız çocuklarına oranla daha otoriter davrandıkları bulguları saptanmıştır.

Alanyazında ebeveyn tutumu söz konusu olduğunda, annelere verilen çocuk gelişimi kapsamlı eğitimlerin etkisini inceleyen çalışmalara da rastlanmaktadır. Alkan Ersoy, Kurtulmuş ve Tekin (2014), 2-3 yaş grubunda çocuğu olan annelere yönelik bir çalışma yürütmüştür. Aile Çocuk Eğitim Programı'na katılan annelerin tutumlarında bir değişkenlik olup olmadığını gözlemek adına yapılan bu çalışmada 10 hafta boyunca 35 anneye haftada bir gün 1 saat eğitim verilmiştir. Çalışmada Ev Ortamı Değerlendirme Ölçeği ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Ölçeklerin ön test ve son test puanlarına bakıldığında, annelerin ev ortamını çocuğun gelişimine göre hazırlamada son test puanlarında anlamlı bir artış gözlemlenirken; aşırı koruyucu annelik, demokratik ve eşitlik tanıma tutumlarında herhangi anlamlı bir farklılık bulunmamıştır.

Bal (2015), benzer bir çalışmayı 7-19 yaş aralığında çocuğu olan anneler ile yürütmüştür. Yaptığı bu çalışmada Aile Rehberliği Eğitimi Programı'nın annelerin aile tutumlarına etkisi olup olmadığını incelemiştir. Deneme ve Kontrol grubu olmak üzere katılımcıları iki gruba ayırmış, bir gruba programı uygulatıp diğerine uygulamayarak 8 hafta boyunca çalışmayı sürdürmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak Aile Tutum Envanteri (Öner, 1996) kullanılmıştır. Araştırmanın sonucunda programa katılıp eğitim alan annelerin demokratik çocuk yetiştirme tutumlarında anlamlı bir artış olduğu saptanmıştır.

Kaygı ve ayrılık kaygısı ile ilgili yapılan araştırmalar. Kaygı konusu üzerine yapılan çalışmalar incelendiğinde alanyazındaki pek çok çalışmanın ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumları ve çocukların kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemek üzerine dizayn edildiği görülmüştür. 1996 yılında Siqueland, Kendall ve Steinberg yaptığı çalışmada ebeveynlerin özellikleri ile çocukların ayrılık kaygısı seviyesi arasındaki ilişki anlaşılmasına çalışılmıştır. Ebeveynler kabul ve kontrol boyutu olmak üzere iki boyutta hem kendileri hem de çocuklar tarafından değerlendirilmişler buna ek olarak çalışmayı yürüten gözlemciler tarafından da ebeveyn davranışları bu boyutlara göre sınıflandırılmışlardır. Anksiyete bozukluğu olan çocuklara sahip aileler gözlemciler tarafından çocuklara daha çok kontrol

uygulayan ve daha az özerklik veren aileler olarak nitelendirilmiştir. Buna ek olarak ayrılık kaygısı olan çocuklar kontrol grubunda bulunan ayrılık kaygısı sorunu olmayan çocuklar ile karşılaştırıldığında, ailelerini daha az kabul edici olarak nitelmiştir.

Muris ve Merckelbach'ın (1998) gerçekleştirdikleri çalışmada 8- 12 yaş aralığında bulunan 45 öğrenci ile çalışılmıştır. Çocuklara ailelerinin çocuk yetiştirme tutumlarını nasıl algıladıklarına dair bir ölçek doldurtulmuş bunun yanında ise çocukların kaygı seviyelerini ölçmek amacıyla bir ölçme aracı daha kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda çocukların ailelerini kontrolcü ve kaygılı olarak algılamaları ile çocukların yaşadıkları kaygı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Grüner, Muris ve Merckelbach (1999) tarafından yapılan çalışmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme dönemlerinde sergiledikleri kaygılı davranışların ve bazı ebeveynlik özelliklerinin, normal gelişim gösteren çocukların kaygı seviyeleri ile ilişkisi olup olmadığı araştırılmıştır. 9- 12 yaş aralığında bulunan 117 çocuk ile yapılan bu çalışmanın sonucunda, çocuğu reddeden veya aşırı kaygılı ve kontrollü çocuk yetiştirme tutumunda olan ailelerin çocuklarında DSM'de nitelendirilen bazı kaygı semptomlarına rastlanırken; aileler ve çocuklar arasındaki duygusal yakınlığın kaygı durumu ile herhangi bir ilişkisinin olmadığı ortaya konulmuştur.

Greco ve Morris (2002) çocukların algıladıkları ve gerçekte olan baba çocuk yetiştirme tutumları ile çocukların sosyal kaygıları arasında bir ilişki olup olmadığını araştırmak için 22'si yüksek sosyal kaygılı, 26'sı düşük sosyal kaygılı toplam 48 çocuk ve babaları ile çalışmışlardır. Çalışma kapsamında çocuklar kendilerine yönelik sosyal fobi, anksiyete ve depresyon ölçeklerini doldurmuş bunun yanı sıra hem babalarının ebeveynlik tutumuna yönelik soruları cevaplamışlar hem de babaları ile birlikte origami çalışması gerçekleştirmişlerdir. Çalışmanın sonucunda yüksek sosyal anksiyeteye sahip çocuğu olan babaların origami çalışmasında daha kontrolcü davranışlar sergilediği ortaya çıkmıştır. Yine bu babaların origami çalışmasında düşük sosyal anksiyeteye sahip çocukların babalarından daha çok fiziksel müdahalede buldukları gözlemlenmiştir. Bu babaların çocukların özerkliğine daha fazla müdahalede bulunduğu da çalışmada erişilen bulgular arasındadır.

2003 yılında Rodriguez'in yürüttüğü çalışmada ise otoriter tutumu benimseyen ve çocuklarını yetiştirirken fiziksel cezayı kullanan ve yer yer çocuklarını ihmal eden aileye sahip 8-12 yaş aralığındaki çocuklarla görüşmeler yapılmıştır. Ailesinden fiziksel ceza ve katı disiplin uygulamaları gören çocukların kaygı semptomlarının oldukça yüksek olduğu belirlenmiş bununla birlikte yine bu çocukların depresif semptomlarının da oldukça yüksek seviyede olduğu saptanmıştır.

Hudson, Dodd, ve Bovopoulos'un (2011) yaptıkları çalışmada davranışsal inhibisyon, aile ortamı ve çocuk kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışma 3 ve 4.5 yaş aralığında olan 202 çocukla gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucunda davranışsal inhibisyon özelliğini taşıyan çocuklarda, kaygı kriterlerini daha çok karşıladıkları saptanmıştır. Bunun yanı sıra aile ortamı özelliklerinden özellikle anne kaygısı, ebeveynlik davranışları ve bağlanma koşullarının çocuğun davranışsal inhibisyon özelliği ile arasında anlamlı bir ilişki olduğunu saptanmıştır.

Esbjørn, Caspersen, Sømhovd, Breinholst ve Reinholdt-Dunne (2014) yaptıkları çalışmada ailelerin çocuk yetiştirme davranışları ve kendilerini yeterli hissetme durumlarının çocukların kaygı seviyesiyle alakalı olup olmadığını anlamaya çalışmışlardır. Bu çalışma için kaygı tanılı 59 çocuğun ailesi ve herhangi bir kaygı tanısı olmayan 44 çocuğun aileleri ile görüşmeler yapılmıştır. Yapılan çalışma sonucunda anne ve babaların ebeveyn doyumları yüksek olduğunda ve çocuklarına özerlik verdiklerinde çocuklarının kaygı seviyelerinin daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Laurin, Joussemet, Tremblay ve Boivin'in (2015) yaptıkları çalışmada aşırı koruyucu ve aşırı zorlayıcı anne yapısının çocuğun kaygı düzeyini ne şekilde etkilediği araştırılmıştır. 2,5 – 8 yaş grubunda olan 2120 çocukla yapılan bu araştırmanın sonucunda annenin depresyonu ve aşırı koruyucu tutum arasında bir ilişki olduğu ve çocukların kaygısının yalnızca aşırı koruyucu tutumu sergileyen annenin depresyon durumunda olması koşuluyla anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır.

Alanyazındaki çocuklarda görülen kaygı ile yapılan bazı araştırmalarda ise hangi demografik özelliklerin ve hangi mizaç özelliklerinin kaygı ile ilişki içinde olduğunu saptamak adına gerçekleştirilmiştir. Aral ve Başar ise 1998 yılında farklı

sosyoekonomik düzeyde olup dördüncü ve beşinci sınıfa devam eden çocukların kaygı seviyelerini yaş, cinsiyet, ailenin bir arada olup olmama durumu gibi demografik özelliklerin etkileyip etkilemediğini anlamak için bir çalışma gerçekleştirmişlerdir. 300 çocukla yürütülen bu araştırmanın sonucunda yaş, cinsiyet ve sosyoekonomik düzeyin çocukların kaygı seviyesinde herhangi bir farklılık yaratmadığı fakat ailenin parçalanma durumunun anlamlı bir şekilde farklılık yarattığı ortaya konulmuştur.

Bellibaş, Büküşoğlu, Erermiş (2005) tarafından yapılan çalışmada okul öncesi dönemde ayrılık anksiyetesi tanısı olan çocukların tanınması ve bu duruma neden olan özelliklerin ortaya çıkmasındaki mizaç özelliklerinin neler olduğu anlaşılmasına çalışılmıştır. Çalışmaya tanısı olmayan 60 çocuğun bulunduğu bir kontrol grubu eklenmiş ve bu gruptaki çocukların tanısı olan çocuklar ile sosyoekonomik düzey olarak eşitlenmesi sağlanmıştır. Çalışma sonucunda tanı alan çocukların almayanlara göre biyolojik fonksiyonlarının daha düzensiz olduğu, çekingenlik yaşadıkları ve uyum sorunu gösterdikleri, daha huzursuz davranışlar sergiledikleri ve yaptıkları işi sürdürmekte zorlandıkları gözlemlenmiştir. Bunun yanı sıra annenin yaşının ileri olması ve eğitim seviyesinin düşük olması çocuktaki sorun davranışları ile pozitif korelasyon göstermiştir.

Akgün, Gönen ve Aydın'ın (2007) üniversite öğrencileri ile yaptığı çalışmada ise çeşitli değişkenlere göre kaygılarının nasıl şekillendiği konusu incelenmiştir. 164 öğrenci ile yapılan çalışmada öğrencilerinin kaygı düzeylerinin cinsiyet, başarı durumu ve anne-baba tutumları gibi değişkenlerden etkilendiğini saptanmıştır.

2009 yılında ayrılık kaygısı bozukluğu olan okul öncesi dönemdeki çocukların annelerinin mizaç özelliklerini belirlemek için yapılan çalışma 4-7 yaş aralığında ayrılık kaygısı bozukluğu olan ve olmayan toplam 120 çocuk ile yürütülmüştür. Araştırmanın sonucunda anksiyete bozukluğu olan çocukların annelerinin depresif, irite edici ve kaygı bozukluğu puanlarının kontrol grubundaki anksiyete bozukluğu olmayan çocukların annelerinin puanlarına göre daha yüksek olduğu saptanmıştır (Erermiş ve diğerleri, 2009).

Bazı çalışmaların ise bağlanma biçimleri ve ebeveyn kaygısı ile çocukların kaygı seviyeleri arasındaki ilişkiyi incelemek için yapılmıştır. Küçüködük (2015) ise

3-5 yaş grubundaki anaokuluna giden çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin ayrılık kaygısı ve bağlanma biçimlerinin arasındaki ilişkiyi incelenmiştir. Buna ek olarak çocuğun sosyal becerileri ve problem davranışları arasındaki ilişkiye de bakılmıştır. 280 çocuğun anne ve öğretmeninden alınan bilgiler doğrultusunda; çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin ayrılık kaygısı arasında aynı yönde bir ilişki olduğu, annenin kaygı düzeyi arttıkça çocuğun da kaygı düzeyini daha yüksek puanladığı fakat öğretmenlerin aynı düzeyde çocukları puanlamadıkları görülmüştür. Çalışmadaki bir diğer bulgu ise çocuğun ayrılık kaygısının yükseldikçe problemleri davranışlarının da yükseldiği, ayrılık kaygısı düştüğünde ise sosyal becerilerinin yükseldiğidir.

Teze ve Aslan'ın (2016) yürüttüğü çalışmada 6 yaşındaki çocukların bağlanma stillerinin, cinsiyetlerinin ve annelerinin çalışma durumlarının ayrılık kaygı düzeyleri ile bir ilişkisi olup olmadığını ortaya koymaya çalışmıştır. Ayrılık kaygısını terk edilme korkusu ve yalnız kalma korkusu puan türlerine göre yorumlayan bu çalışmada, terk edilme korkusu puanının annesi çalışmayan çocuklarda annesi çalışanlara göre anlamlı bir farklılık gösterdiği ortaya konulmuştur. Bunun yanı sıra güvenli bağlanma stiline sahip olan çocukların, negatif bağlanma stiline sahip olan çocuklara göre daha yüksek yalnız kalma puanına sahip olduğu bulunmuştur.

Çetin'in (2017) yürüttüğü çalışmada ise anne- babaların ayrılık kaygısı ve ebeveyn özyeterlilik düzeylerinin çocuğun ayrılık kaygısı üzerinde etkisinin olup olmadığı araştırılmıştır. 467 çocuğun ailesi ile gerçekleştirilen bu çalışmanın sonucunda yalnız kalma korkusu ve terk edilme korkusu yüksek olan çocukların anne ve babalarının ayrılık kaygılarının yüksek olduğu bulunmuştur. Yalnız kalma korkusu yüksek olan çocukların ise annelerinin özyeterlilik düzeyinin bu korkuyu yaşamayan çocuklara göre daha düşük olduğu saptanmıştır.

Kaygı konusunda alanyazındaki çalışmalarda anne kaygısı üzerine de pek çok çalışma yapılmış ve bu kaygının annelerin çocuk yetiştirme tutumuna ne şekilde etki ettiği araştırılmıştır. Bunun yanı sıra anne kaygısının çocuklarda hangi davranış problemlerine yol açtığı da çalışmaya konu olmuştur. Endişeli annelerin çocukları ile olan etkileşimlerini anlamak amacıyla, Whaley, Pinto ve Sigman (1999) tarafından yürütülen çalışmaya anksiyete tanısı almış 18 anne ve onların 7

ila 14 yaş aralığında bulunan çocukları katılmıştır. Gözlem tekniği ile yürütülen bu çalışmada, anksiyete problemi yaşayan annelerin çocuklarına daha az sıcaklık gösterdiği ve ilişkilerinde daha az pozitif olduğu görülmüştür. Bu anneler çocuklarına daha az özerklik sağlarken, normal annelere kıyasla çocuklarına karşı daha eleştirel ve daha yıkıcı davranış kalıpları kullandıkları gözlemlenmiştir.

Hudson ve Rapee (2001) yaptıkları çalışmada daha önce üzerinde çokça kez durulan kontrol ve reddetme özellikleri olan ebeveynlik stilleri ile çocukların ayrılık kaygısındaki ilişkiyi incelemişlerdir. Çalışmanın daha önceki çalışmalardan farkı bunun gözlem metoduna dayandırılarak yapılması olmuştur. İki farklı bilişsel görevin tamamlandığı bu çalışmaya 43 anksiyete bozukluğu, 20 uyum problemi olan ve 32 hiçbir tanısı olmayan çocuk ve anneleri katılmıştır. Çalışmanın sonucunda anksiyete bozukluğu ve uyum bozukluğu olan çocukların annelerinin hiçbir tanısı olmayan çocukların annelerine kıyasla daha müdahaleci olduğu ortaya çıkmıştır.

Hudson ve Rapee (2005) birden fazla çocuğu olan annelerin davranış tiplerinin anksiyete tanısı almış çocuklarına farklılaşıp farklılaşmadığını anlamak için bir çalışma gerçekleştirdiler. Çalışma katılan annelerin 45'inin çocuğunda anksiyete bozukluğu tanısı varken, 33 annenin çocuğunda hiçbir klinik tanı bulunmamaktaydı. Yapılan çalışmanın sonucunda; anksiyetesi olan çocuklarına karşı daha fazla koruyucu olduğunu ifade eden anneler, bütün çocuklarına eşit davrandığını söyleyen annelerden daha fazla sayıdaydı.

Doğru ve Arslan'ın (2008) yürüttüğü çalışma ise engelli çocuğu olan annelerin durumluk- sürekli kaygı seviyelerini belirlemek amacı ile gerçekleştirilmiştir. Bunu yaparken annelerin sosyal ortamlarda geçirdikleri zamandaki durumluk kaygı düzeyleri ölçülmüştür. Yapılan analizler sonucunda annelerin büyük bir çoğunluğunda sürekli kaygı durumunun var olduğu, ayrıca anne eğitim durumunun da kaygı düzeyi ile anlamlı bir ilişki içinde olduğu saptanmıştır.

Affrunt ve Borden'ın (2015) gerçekleştirdiği bir başka çalışmada ebeveyn mükemmelliyetçiliğinin ve aşırı kontrolün ebeveyn çocuk arasındaki ilişkideki rolünü incelemiştir. Araştırma 77 baba, 46 anne ve kaygı bozukluğu olan 40 çocuk katılımı ile gerçekleştirilmiştir. Analizler sonucu, ebeveyn aşırı kontrolünün,

ebeveyn mükemmeliyetçiliği ile çocuk kaygısı arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini ve ebeveyn mükemmeliyetçiliğinin, ebeveyn kaygısı ile ebeveyn aşırı kontrolünün arasındaki ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir.

Yapılan bazı araştırmalar ise müdahale programlarının kaygıyı önleme konusunda ne derece etkili olduğunu araştırmış özellikle ailelerin katılımının çocukların kaygı düzeylerini azaltmada etkili olup olmadığını incelemiştir. Cobham, Dadds ve Spence (1998) 3 yıllık bir çalışma yürütmüşlerdir. Bu çalışmaya göre çocukların ailesinin kaygı düzeyinin, çocukların kaygısı üzerine yapılan çalışmalarda etkili olup olmadığına bakılmıştır. Buna ek olarak çocukların kendilerinin ve hem kendilerinin hem ailelerinin dahil edildiği iki tip müdahale programı uygulanmış ve çıkan sonuçlar rastgele seçilen kişiler arasında analiz edilmiştir. Bu çalışmanın sonucunda ailelerin kaygısının çocukların tedavi sonuçlarını negatif yönde etkilemediği ve hem ailenin hem çocuğun aynı anda programa dahil edilmesinin çocuğun kaygı durumundan daha çabuk kurtulduğunu ortaya koymuştur.

Wood'un (2006) yürüttüğü çalışma ise ebeveyn müdahalesinin çocukların ayrılık kaygısının gelişiminde etkisi olup olmadığını test etmek için gerçekleştirilmiştir. 6- 13 yaş aralığında 40 anksiyete tanısı olan çocuk ile yapılan bu çalışmanın sonucunda, müdahaleci olan ebeveynlerin çocuklarının günlük rutinlerinde bile gereğinden fazla yardım sağladığı ve böylece çocuklarda ebeveynlere karşı bir bağımlılık yarattığı görülmüştür. Buna ek olarak anksiyete tanısı olan çocuklarla yapılan çalışma sonucunda ebeveyn müdahalesinin özellikle ayrılık anksiyetesi özellikleri gösteren çocuklarda daha çok olduğu ortaya çıkmıştır.

Anticich, Barrett, Silverman, Lacherez ve Gillies'in (2013) gerçekleştirdiği çalışma ise ayrılık kaygısı yaşayan çocuklara yönelik kognitif davranışçı yaklaşıma sahip bir kaygı azaltıcı ve dayanıklılık artırıcı müdahale programı geliştirmek üzerine yapılmıştır. Kontrol grubu da oluşturulan bu çalışmaya katılan çocukların, müdahale programı içerisindeki destekleri aldıktan sonra problemleri davranışlarında azalma görülürken, sosyal ve duygusal yeterliliklerinde gelişme olduğu görülmüştür. Bu gelişmelerin ise yüksek kaygı düzeyi olan çocuklarda, düşük kaygı düzeyi olan çocuklara göre daha hızlı gerçekleştiği ortaya konulmuştur.

Donovan ve March (2014) kognitif davranışçı altyapısı olan online bir program geliştirerek 3-6 yaş döneminde kaygı sorunuyla karşılaşan çocukların kaygı seviyelerini azaltmayı hedeflemişlerdir. Erken dönemde yüzyüze terapi koşullarının hem aile hem de çocuk için zorlu bir süreç olduğunu düşündükleri için bilgisayar tabanlı oluşturdukları bu programa 408 çocuk katılmıştır. Kontrol listesi de eklenen çalışma grubunda, online programda çocuklara anksiyeteleri ile başetme teknikleri öğretilirken, ailelere çocuklarının anksiyeteleri ile nasıl başa çıkabileceği, nasıl yaklaşımları gerektiği ve bunlar için yararlanmaları gereken kaynakların desteği sağlanmıştır. Yapılan müdahale sonrasında programa katılan çocukların, kontrol grubu ile kıyaslandığında anksiyete seviyelerinde daha yüksek seviyede düşüş olduğu görülmüştür.

Bölüm 3

Yöntem

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışma evreni ve örnekleme, kullanılan veri toplama araçları, verilerin analizi ile bu analizlerin yapılmasında kullanılan istatistiksel teknikler ile ilgili bilgiler verilmiştir. Bu araştırmada okul öncesi dönemdeki çocukların kaygı düzeylerinin; annelerinin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri ve ebeveynlik davranışları ile aralarındaki ilişkinin ne yönde olduğu kapsamlı bir şekilde incelenmeye çalışılmıştır. Okul öncesi dönemdeki altı yaşında olan çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin tutumları ve annelerinin kaygı düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesinin amaçlandığı bu araştırmada ilişkiyel tarama modeli kullanılmıştır.

Araştırmanın Evreni ve Örnekleme

Araştırmaya 2018-2019 eğitim öğretim yılında ve altı yaşında olup okul öncesi eğitimi alan çocukların anneleri ve öğretmenleri oluşturmaktadır. Çalışma grubuna nüfusu beş milyondan fazla olan büyük bir metropolde Kamu o okulöncesi bir kuruma devam eden çocukların anneleri ve öğretmenleri yansız bir şekilde rastgele seçilmiştir. Çalışmaya 14 farklı okulda anasınıfı eğitimi gören 303 çocuğun anneleri ve öğretmenleri çalışmaya dahil edilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma için Hacettepe Üniversitesi etik komisyonu tarafından onaylandıktan ve MEB tarafından gerekli izin alındıktan sonra veri toplama sürecine başlanmıştır. Araştırma öncesinde MEB'e bağlı dokuz okulun müdürü ve okul rehberlik servisleri ile görüşülüp gönüllülük temelli çalışma işbirliği sağlandıktan sonra okullara bağlı 24 anasınıfı öğretmeni ile görüşülmüş ve çalışmanın amacı ve süreci anlatılmıştır. Çalışmada ayrıca öğretmenler aracılığı ile velilerle de irtibata geçilmiş, sorun yaşanan kısımlarda öğretmen ve velilerin araştırmacıya geri dönüş yapılmasına olanak sağlanmıştır. Öğrencilerin okula başlayıp öğretmenler ve velilerin kendi çocuklarını yaklaşık iki aylık bir süreç içinde gözlemleri istenmiştir. 10 gün süresi içinde tüm verilerin geri alım süreci gerçekleştirilmiş olup formlar toplamda yaklaşık 640 öğrenci annesine ulaştırılmış, 332 öğrencinin annesinden geri dönüş sağlanmıştır. Geri dönüş sağlayan öğrencilerin öğretmenlerinden de bu öğrenciler için gerekli formun doldurulması

istenmiştir. Geri dönüş sağlayan 303 öğrenciyi gözleme ve değerlendirme olanağı olan öğretmen ve anneden elde edilen veriler üzerinde analizler yürütülmüştür.

Veri Toplama Araçları

Demografik bilgi formu. Araştırmacı tarafından uzman görüşü alınarak oluşturulan bu bölümde ailelere; “Kaç çocuğunuz var?”, “Bu ölçeği doldururken baz aldığınız çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz”, “Eğitim durumunuz nedir?” “Çocuğunuz kaç yaşında” , “Çocuğunuz prematüre bir bebeklik geçirdi mi”, “Daha önce bir kurumda eğitim mi alıyordu yoksa bir aile bireyi yanında mı büyüdü” ve “Medeni haliniz nedir” şeklinde sorular sorulmuştur (EK-A).

Yuva çocukları için ayrılık kaygısı ölçeği. Akman (1987) tarafından geliştirilen ölçek; 3-6 yaş arasındaki çocukların ayrılık kaygılarını belirlemek amacıyla yardımcı olması açısından kullanılan bir ölçektir. Bu form anne-baba ve öğretmen formu olmak üzere iki ayrı formdan oluşur.

Ölçeğin anne-baba formunda 25, öğretmen formunda 25 soru olmak üzere toplam 50 soru bulunmakta ve bu soruların 5 basamaklı likert tipi değerlendirme sistemi ile cevaplanması beklenmektedir. Ölçeğin anne baba formunda; okul dışındaki durumlarda ayrılık kaygısına işaret edebilecek ve ebeveynler tarafından gözlemlenebilecek 25 madde yer almaktadır. Ölçeğin öğretmen formunda ise; “Okulda nedensiz durmadan ağlıyor.” , “Sürekli olarak anne babasının ne zaman geleceğini soruyor.” Gibi çocuğun davranışları üzerinden kaygı düzeyini belirleyici maddeler bulunmaktadır.

Ölçeğin puanlaması maddelere verilen yanıtlar toplanarak bireysel puan elde edilmesi ile başlamaktadır. Daha sonra formlardan elde edilen bireysel puanlar madde sayısına bölünerek; iki formdaki ayrılık kaygısı puanı elde edilmekte ve sonrasında da bu iki ayrılık kaygısı puanı tek bir ayrılık kaygısı puanına dönüştürülmektedir.

Akman'ın yaptığı çalışmalar sonucu ölçeğin iç tutarlılığı için Cronbach alfa katsayısı 0.35 ile 0.94 arasında ve iki yarım test güvenilirliği 0.96 olarak bulunmuştur. (Akman, 1987). Bu çalışmada ebeveyn formunun toplam iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .85, Öğretmen formunun ise iç tutarlık güvenilirlik katsayısı .92

bulunmuştur. Ölçeğin tüm maddeleri için iç tutarlık güvenirlik katsayısı ise .88 bulunmuştur.

Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). Demir ve Şendil (2007) tarafından geliştirilen bu ölçek; 2-6 yaş aralığında çocuğu bulunan ailelerin çocuk yetiştirme tutumlarını belirlemek amacı ile kullanılmaktadır. Ölçek; demokratik, otoriter, aşırı koruyucu, izin verici olmak üzere 4 boyuttan oluşmakta ve 46 madde içermektedir.

Ölçek 5'li likert tipinde derecelendirmeye sahip olup (5= her zaman böyledir; 1=hiçbir zaman böyle değildir); ölçeği yanıtlayan anne babaların bahsi edilen davranışları ne sıklıkla yaptığı belirlenmeye çalışılmıştır. Her boyuttan alınan puanlar ayrı ayrı hesaplanıp, her boyut için ayrı bir puan elde edilmektedir. Bir boyuttan alınan puan arttıkça; o boyutun davranış biçiminin daha çok benimsendiği anlamına gelmektedir.

ETÖ'nün geçerlik ve güvenirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılmıştır ve Cronbach Alfa değerlerinin Demokratik boyut için .83, Otoriter boyut için .76, Aşırı Koruyucu boyut için .75 ve izin Verici boyut için ise .74 olarak bulunmuştur. Örneklem yeterliğini değerlendirmek üzere hesaplanan Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) katsayısının (.80) yüksek ve faktör analizinin geçerliğini sınavan Bartlett testi sonucunun ise anlamlı ($p < .0001$) olması dolayısıyla faktör analizinin yapılmasının uygun olduğu tespit edilmiştir (Demir ve Şendil, 2007).

Durumluk sürekli kaygı envanteri. Spielberg ve arkadaşları (1970) tarafından geliştirilen Durumluk-Sürekli Kaygı Envanteri'nin Türkçe'ye uyarlanması ve standardizasyonu Öner ve Le Compte tarafından yapılmıştır.

Ölçek içerisinde 20'şer maddeden oluşan iki ayrı ölçek bulunmaktadır. Durumluk Kaygı ölçeğindeki maddelerinde ifade edilen duygu ya da davranışlar; bu durumları yaşamının derecesine göre (1) hiç, (2) biraz, (3) çok, (4) tamamen gibi likert tipi derecelendirme sistemi ile cevaplandırılmaktadır. Sürekli Kaygı Ölçeği'nde de cevaplandırma aynı şekilde gerçekleştirilmektedir. Ölçek puanlaması için düz ve ters maddelerin toplam puanlaması; düz maddelerin toplam puanından ters maddelerin toplam puanı çıkartılarak bulunmaktadır. Bulunan bu puana önceden saptanan değişmeyen değer eklenerek bireyin kaygı puanı ortaya çıkmaktadır.

“Kuder-Richardson 20” formülünün geliştirilmiş bir formu olan alpha korelasyonları ile saptanan güvenilirlik katsayıları Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.83 ile 0.87 arasında; Durumluk Kaygı Ölçeği için 0.94 ile 0.96 arasında olduğu bulunmuştur. Madde güvenilirliğinde formun güvenilirlik korelasyonları, Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.34 ile 0.72; Durumluk Kaygı Ölçeğinin ise 0.43 ile 0.85 arasındadır. Test-tekrar-test güvenilirliğinde ise güvenilirlik kat sayılarının, Sürekli Kaygı Ölçeği için 0.71 ile 0.86; Durumluk Kaygı Ölçeği için 0.26 ile 0.68 arasında olduğu bulunmuştur. Geçerlik çalışması için ise 226 bireye normal ve kaygılı olduklarında ölçek uygulanmış, kaygılı oldukları durumlarda durumluk kaygı düzeyleri normal zamanlardaki kaygı düzeylerinden yüksek bulunmuş ($p < 0,001$) sürekli kaygı düzeyleri arasında ise önemli bir fark görülmemiştir. Bu sonuç ölçeğin yapı geçerliliğinin kanıtı sayılmıştır. (Öner ve Le Compte, 1983).

Verilerin Analizi

Veri analiz sürecinin ilk aşamasında, veriler bilgisayar ortamına aktarıldıktan sonra, kayıp ve hatalı verilerden veri seti kurtarılmıştır. Yapılan analiz sonuçları tüm değişkenlerin normallik varsayımını karşıladığını belirledikten sonra analizlere geçilmiştir. Bununla birlikte dört veride sistematik hatalar olması nedeniyle analize alınmamıştır. Bu aşamada bağımsız değişkenlerin türüne bağlı olarak, bağımsız örneklem için t-testi ve tek yönlü varyans analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Anlamlı farklılığı yaratan etmenleri bulmak için gereken bölümlerde Bonferroni testi uygulanmıştır. Tüm analizler SPSS 22 istatistik paket programında yapılmış olup analizlerde anlamlılık düzeyi .05 olarak belirlenmiştir.

Bölüm 4

Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde alt problemlerde bahsedilen araştırma bulguları ve bu bulgular ile ilgili yorumlar yer almaktadır.

“Okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri ile annelerin ebeveynlik tutumları arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı mıdır?”

Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin dört tip ebeveynlik tutumları arasında istatistiksel açıdan bir anlam olup olmadığını anlamak adına korelasyon çalışması gerçekleştirilmiştir. Korelasyon analizine ilişkin bulgular Tablo 2’de detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 2

Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Ebeveynlik Tutumlarına İlişkin Analizler

Değişkenler		Demokratik		Koruyucu		İzin Verici	
		Tutum Toplam Puanı	Otoriter Tutum Toplam Puanı	Tutum Toplam Puanı	Tutum Toplam Puanı		
Ayrılık Kaygısı	Pearson Korelasyonu	-,101	,160**	,147*	,188**		
	Toplam Puanı						

Öğrencilerin ayrılık kaygıları ile demokratik tutum arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p>.05$). Öğrencilerin ayrılık kaygıları ile otoriter tutum arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p<.05$). Öğrencilerin ayrılık kaygıları ile koruyucu tutum arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p<.05$). Öğrencilerin ayrılık kaygıları ile izin verici tutum arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p<.05$). Buna göre öğrencilerin ayrılık kaygısı arttıkça ebeveyn otoriter tutum puanları, koruyucu tutum puanları ve izin verici tutum puanlarında düşük düzeyde artış göstermektedir.

**“Okul öncesi dönemdeki çocukların ayrılık kaygısı ile annelerin durumluk-sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişki istatistiksel olarak anlamlı mıdır?”
Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar**

Araştırmanın alt problemlerinden olan çocukların ayrılık kaygısının annelerin durumluk-sürekli kaygısı ile arasındaki ilişkiyi incelemek adına korelasyon analizi gerçekleştirilmiştir. Bu analize ilişkin bulgular Tablo 3’te verilmektedir.

Tablo 3

Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Durumluk Sürekli Kaygı Düzeylerine İlişkin Analiz Sonuçları

Değişken		Durumluk Kaygı Toplam Puanı	Sürekli Kaygı Toplam Puanı
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Pearson Korelasyonu	0,89	,133*

Öğrencilerin ayrılık kaygısı ile annelerin durumluk kaygı düzeyi arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki yoktur ($p>.05$). Öğrencilerin ayrılık kaygısı ile annelerin süreklilik kaygı düzeyi arasında istatistiksel açıdan pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır ($p<.05$). Buna göre öğrencilerin ayrılık kaygısı puanı arttıkça annelerin sürekli kaygı puanınının artış gösterdiği söylenebilir.

“Annelerin durumluk-sürekli kaygısı ile ebeveynlik tutumları arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki var mıdır?” Problem Cümlesine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Tablo 4

Annelerin Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin Analiz Sonuçları

		Demokratik Tutum Puanı	Otoriter Tutum Puanı	Aşırı Koruyucu Tutum Puanı	İzin Verici Tutum Puanı
Durumluk Kaygı	Pearson Korelasyonu	-,248**	,345**	-,024	,125*
Toplam Puanı					
Sürekli Kaygı	Pearson Korelasyonu	-,220**	,333**	,086	,104
Toplam Puanı					

Ebeveynlerin durumluk kaygı düzeyi ile demokratik tutum arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p < .05$). Ebeveynlerin durumluk kaygı düzeyi ile otoriter tutum arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p < .05$). Ebeveynlerin durumluk kaygı düzeyi ile koruyucu tutum arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p > .05$). Ebeveynlerin durumluk kaygı düzeyi ile izin verici tutum arasında pozitif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p < .05$). Buna göre annelerin durumluk kaygı puanı arttıkça demokratik tutum puanında düşük düzeyde azalma olmakla birlikte otoriter tutum puanı ve izin verici tutum toplam puanında ise düşük düzeyde artış göstermektedir.

Ebeveynlerin sürekli kaygı düzeyleri ile demokratik tutumları arasında negatif yönde düşük düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p < .05$). Ebeveynlerin sürekli kaygı düzeyleri ile otoriter tutumları arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki vardır ($p < .05$). Ebeveynlerin sürekli kaygı düzeyleri ile koruyucu tutumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p > .05$). Ebeveynlerin sürekli kaygı düzeyleri ile izin verici tutumları arasında anlamlı bir ilişki yoktur ($p > .05$). Buna göre annelerin sürekli kaygı puanı arttıkça demokratik tutum puanlarının düşük düzeyde azaldığı otoriter tutum puanının ise orta düzeyde artış gösterdiği söylenebilir.

Annelerin Ebeveynlik Tutumları ile Annelerin Demografik Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Bu bölümde annelerin ebeveynlik tutumları ile araştırmada kullanılan demografik nitelikler arasındaki ilişkiye bakmak için ANOVA ve T- testi kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 5, Tablo 6, Tablo 7, Tablo 8 ve Tablo 9'da detaylı olarak aktarılmıştır.

Tablo 5

Annelerin Çocuk Sayısı ve Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkiye Yönelik ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
Demokratik Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	260,363	3	86,788	1,735	,160
	Grup İçi	14955,142	299	50,017		
	Toplam	15215,505	302			
Otoriter Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	120,358	3	40,119	1,675	,172
	Grup İçi	7160,751	299	23,949		
	Toplam	7281,109	302			
Aşırı Koruyucu Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	141,963	3	47,321	1,263	,287
	Grup İçi	11206,222	299	37,479		
	Toplam	11348,185	302			
İzin Verici Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	12,263	3	4,088	,160	,923
	Grup İçi	7662,654	299	25,628		
	Toplam	7674,917	302			

Annelerin ebeveynlik tutumları (demokratik, otoriter, koruyucu, izin verici) çocuk sayısına göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre annelerin ebeveynlik tutum puanları çocuk sayısı farklılaşmasına göre artış ya da azalma göstermemektedir.

Tablo 6

Annelerin Eğitim Durumu ve Anne Ebeveynlik Tutumuna İlişkin ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
Demokratik Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	409,653	4	102,413	2,061	,086
	Grup İçi	14805,852	298	49,684		
	Toplam	15215,505	302			
Otoriter Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	4,452	4	1,113	,046	,996
	Grup İçi	7276,657	298	24,418		
	Toplam	7281,109	302			
Aşırı Koruyucu Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	798,909	4	199,727	5,642	,000
	Grup İçi	10549,276	298	35,400		
	Toplam	11348,185	302			
İzin Verici Tutum Toplam Puanı	Gruplar Arası	17,447	4	4,362	,170	,954
	Grup İçi	7657,471	298	25,696		
	Toplam	7674,917	302			

* $p < .05$

Annelerin ebeveynlik tutumları (demokratik, otoriter, izin verici) anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p > .05$). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ise anne eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermektedir ($p < .05$). Buna göre annenin eğitim durumuna göre aşırı koruyucu tutum puanı farklılık göstermektedir.

Tablo 7

Annelerin Eğitim Durumu ve Aşırı Koruyucu Ebeveynlik Tutumuna İlişkin Bonferroni Sonuçları

Bağımlı Değişken	Ortalamalar Farkı				
	(I-J)	Standart Hata	P.		
Aşırı Koruyucu Tutum Toplam Puanı	yüksek lisans	ilkokul	-7,82353*	1,98634	,001
		ortaokul	-6,23077*	1,79575	,006
		lise	-5,88660*	1,49269	,001
		üniversite	-4,27083*	1,45224	,035

Anne eğitim düzeyindeki farkın hangi eğitim düzeyinden kaynaklandığını anlamak için post hoc testlerinden Bonferroni testi yapılmıştır. Bu analiz sonucu yüksek lisans düzeyi ile diğer eğitim düzeyleri arasında anlamlı fark görülmektedir. Yüksek lisans ile ilkokul arasındaki fark en fazla iken, sırasıyla ortaokul, lise ve üniversite düzeyi arasında fark bulunmuştur. Buna göre yüksek lisans düzeyindeki annelerin diğer bütün eğitim düzeylerindeki annelerden daha düşük aşırı koruyucu toplam puanı aldığı söylenebilir.

Tablo 8

Annelerin Çalışma Durumu ile Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Yapılan Analiz Sonuçları

Değişken	Çalışma Durumu	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
ETÖTopDem	Çalışmıyor	159	75,0189	7,41745	,870	301	,385
	Çalışıyor	144	75,7292	6,73392			
ETÖTopOto	Çalışmıyor	159	20,7987	5,34124	1,578	301	,116
	Çalışıyor	144	19,9097	4,35635			
ETÖTopKor	Çalışmıyor	159	33,6541	5,90750	2,296	293,447	,022
	Çalışıyor	144	32,0417	6,27892			
ETÖTopİzin	Çalışmıyor	159	21,0063	4,98669	-,037	301	,971
	Çalışıyor	144	21,0278	5,11811			

ETÖTopDem demokratik tutum toplam puanını, ETÖTopOto otoriter tutum toplam puanını, ETÖTopKor aşırı koruyucu tutum toplam puanını, ETÖTopİzin ise izin verici tutum toplam puanını belirtmektedir. Demokratik, otoriter ve izin verici ebeveyn tutumu ile anne çalışma durumu analiz edildiğinde bu değişkenler arasında anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu ise anne çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermektedir ($p<.05$). Buna göre çalışan annelerin aşırı koruyucu tutum düzeyleri çalışmayan annelere göre daha yüksektir.

Tablo 9

Çocuğun Cinsiyeti ile Annenin Ebeveynlik Tutumu Arasındaki İlişkinin İncelenmesine Yönelik Analizler Sonuçları

Değişken	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
ETÖTopDem	Kız	159	75,4843	7,39043	,289	302	,772
	Erkek	144	75,2483	6,77160			
ETÖTopOto	Kız	159	20,3962	5,09035	-,043	302	,966
	Erkek	144	20,4207	4,77213			
ETÖTopKor	Kız	159	32,8553	6,30133	-,117	302	,907
	Erkek	144	32,9379	5,93860			
ETÖTopİzin	Kız	159	21,2138	5,36322	,696	302	,487
	Erkek	144	20,8138	4,65622			

ETÖTopDem demokratik tutum toplam puanını, ETÖTopOto otoriter tutum toplam puanını, ETÖTopKor aşırı koruyucu tutum toplam puanını, ETÖTopİzin ise izin verici tutum toplam puanını belirtmektedir. Yukarıdaki tablodan anlaşıldığı gibi demokratik, otoriter, izin verici ve aşırı koruyucu ebeveyn tutumlarından hiçbiri çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre annelerin tutumları ile çocuğun cinsiyeti arasında bir ilişki bulunmadığı görülmektedir.

Annelerin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyleri ile Annelerin Demografik Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Araştırmanın alt problemlerinden olan annelerin durumluk sürekli kaygı düzeyleri ile araştırmada kullanılan demografik nitelikler arasındaki ilişkiyi belirlemek adına ANOVA ve T-Test'i uygulanmıştır. Analizler sonucu ulaşılan bulgular Tablo 10, Tablo 11, Tablo 12 ve Tablo 13'te detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 10

Annelerin Çocuk Sayısı ile Durumluk –Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
	Gruplar Arası	169,305	3	56,435	,858	,463
Durumluk Kaygı Toplam Puanı	Grup İçi	19673,929	299	65,799		
	Toplam	19843,234	302			
	Gruplar Arası	101,689	3	25,422	,443	,777
Sürekli Kaygı Toplam Puan	Grup İçi	17099,723	298	57,382		
	Toplam	17201,413	302			

Annelerin durumluk ve sürekli kaygısı annelerin çocuk sayısına göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre annelerin sahip olduğu çocuk sayısına göre durumluk ve sürekli kaygı puanlarının artış veya azalma göstermediği söylenebilir.

Tablo 11

Annenin Eğitim Durumu ile Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
TOPDurumluk	Gruplar Arası	334,088	4	83,522	1,276	,279
	Grup İçi	19509,146	298	65,467		
	Toplam	19843,234	302			
TOPSürekli	Gruplar Arası	101,243	3	33,748	,590	,622
	Grup İçi	17100,170	299	57,191		
	Toplam	17201,413	302			

Annenin sürekli kaygısı annenin eğitim durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Annenin durumluk kaygısı annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre annelerin durumluk ve sürekli kaygı toplam puanlarının annenin eğitim düzeyine göre artış ya da azalma göstermediği görülmektedir.

Tablo 12

Anne Babanın Birliktelik Durumu ve Annenin Durumluk-Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Yapılan Analiz Sonuçları

Değişken	Birliktelik Durumu	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
TOPDurumluk	Evli	279	32,8029	8,17263	-,524	301	,600
	Bekar	24	33,7083	7,39259			
TOPSürekli	Evli	279	39,1362	7,66775	,344	301	,731
	Bekar	24	38,5833	6,07859			

TOPDurumluk annenin durumluk kaygı düzeyi toplam puanını, TOPSürekli annenin sürekli kaygı düzeyi toplam puanını belirtmektedir. Annenin durumluk sürekli kaygısı ebeveynlerin birliktelik durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna evli veya bekar olma durumunun annenin

durumluk sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 13

Annenin Çalışma Durumluk ve Sürekli Kaygı Düzeyi Arasındaki İlişkiye Yönelik Analizler

Değişken	Çalışma Durumu	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
TOPDurumluk	Çalışıyor	159	32,4591	8,04398	-,937	301	,349
	Çalışmıyor	144	33,3333	8,17723			
TOPSürekli	Çalışıyor	159	38,4861	7,67248	1,330	301	,184
	Çalışmıyor	144	39,6415	7,41303			

TOPDurumluk annenin durumluk kaygı düzeyi toplam puanını, TOPSürekli annenin sürekli kaygı düzeyi toplam puanını belirtmektedir. Annenin durumluk sürekli kaygısı annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre çalışma veya çalışmama durumunun annenin durumluk sürekli kaygı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Çocukların Ayrılık Kaygı Düzeyleri ile Çocuğun Demografik ve Ailesel Niteliklerine İlişkin Bulgular ve Yorumlar

Çocuğun ayrılık kaygısı ile araştırmada kullanılan demografik nitelikler arasındaki ilişkiyi incelemek için ANOVA ve T-Test'i uygulanmıştır. Bu analizlerin sonucunda ortaya çıkan bulgular Tablo 14, Tablo 15, Tablo 16 ve Tablo 17, Tablo 18, Tablo 19 ve Tablo 20'de verilmiştir.

Tablo 14

Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Çocuğun Cinsiyeti Arasındaki İlişkiye Yönelik Analizler

Değişken	Cinsiyet	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Kız	159	2,4372	,41421	-1,697	301	,091
	Erkek	144	2,5346	,57904			

Çocuğun ayrılık kaygısı çocuğun cinsiyetine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre erkek veya kız olma durumunun çocuğun ayrılık kaygısı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark olmadığı söylenebilir.

Tablo 15

Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Eğitim Düzeyleri Arasındaki İlişkinin İncelenmesi İçin Yapılan Oneway- ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Gruplar Arası	,701	4	,175	,694	,597
	Grup İçi	75,243	298	,252		
	Toplam	73,944	302			

Çocuğun ayrılık kaygısı annenin eğitim düzeyine göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre annenin eğitim düzeyi değiştikçe ayrılık kaygı puanında artış veya azalma gözlemlenmemektedir.

Tablo 16

Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Ailedeki Çocuk Sayısı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi İçin Yapılan Oneway- ANOVA Sonuçları

		Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F	P.
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Gruplar Arası	2,674	2	1,337	5,475	,005
	Grup İçi	73,270	300	,244		
	Toplam	75,944	302			

Yapılan ANOVA sonucu çocukların ayrılık kaygısının çocuk sayısına göre anlamlı fark olduğu anlaşılmaktadır ($p<.05$). Buna göre ailede tek çocuk olmak veya kardeş sahibi olma durumuna göre ayrılık kaygı toplam puanının arttığı veya azaldığı düşünülmektedir. Bu farkın hangi değişkenler arasında olduğunu anlamak için post hoc testlerinden bonferroni yapılmıştır.

Tablo 17

Çocuk Sayısı ve Ayrılık Kaygısı Arasındaki İlişkiye Yönelik Bonferroni Analizi

Bağımlı Değişken	Çocuk Sayısı	Çocuk Sayısı	Ortalamalar Farkı		P.
			(I-J)	Standart Hata	
Ayrılma Kaygısı Toplam Puanı	1	2	,22658*	,06949	,004
		3 ve üzeri	,19911	,08600	,064

Yapılan bu testin sonucunda tek çocuk ve iki çocuğa sahip olma durumu arasında anlamlı fark olduğu sonucuna ulaşılmıştır ($p<.05$). Buna göre tek çocukların ayrılma kaygısı toplam puanlarının iki çocuk olanlardan daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 18

Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Daha Önce Bir Eğitim Kurumunda Eğitim Alma Durumu Arasındaki İlişkiye Yönelik Betimleyici İstatistikler

Değişken	Önceki Eğitim	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
	Eğitim Kurumu	103	2,4935	,49948	,223	301	,824
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Aile Yanında	200	2,4798	,50317			

Çocuğun ayrılık kaygısı çocuğun daha önceki eğitim alma durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p>.05$). Buna göre eğitim kurumunda önceki yıllarda eğitim alma durumu ile aile bireylerinden birinin yanında büyümüş olma durumunun çocuğun ayrılık kaygısı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir.

Tablo 19

Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Annelerinin Çalışma Durumuna Yönelik Betimleyici İstatistikler

Değişken	Çalışma Durumu	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
	Çalışmıyor	159	2,4013	,41161	-3,098	301	,002
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Çalışıyor	144	2,5775	,57225			

Çocukların ayrılık kaygısı annenin çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermektedir ($p < .05$). Buna göre annesi çalışan çocukların ayrılık kaygısı toplam puan ortalamasının, annesi çalışmayan çocukların ayrılık kaygısı toplam puan ortalamasına göre daha yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 20

Çocukların Ayrılık Kaygısı ile Ebeveynlerinin Birliktelik Durumu Arasındaki İlişkinin Betimleyici İstatistikleri

Değişken	Medeni Durum	N	Ortalama	Ss	t	Sd	p
	Evli	279	2,4609	,45882	-1,179	24,261	,085
Ayrılık Kaygısı Toplam Puanı	Bekar	24	2,7650	,81766			

Çocuğun ayrılık kaygısı ebeveynlerin birlikte veya ayrı olma durumuna göre anlamlı bir fark göstermemektedir ($p > .05$). Buna göre çocuğun ailesinin boşanmış olması ya da evli olması durumuna göre çocuğun ayrılık kaygısı puan ortalamaları arasında anlamlı bir fark oluşturmadığı söylenebilir.

Bölüm 5

Sonuç, Tartışma ve Öneriler

Bu bölümde araştırmadan elde edilen sonuçların özetine, mevcut sonuçların benzerlik ve farklılıklarını alanyazından yararlanılarak tartışılmasına ve son olarak da araştırmadan elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak hem gelecek araştırmalara hem de uygulamalara ışık olacak önerilere yer verilmiştir.

Sonuçlar

Bu çalışmada annelerin durumluk- sürekli kaygı düzeyleri ve ebeveynlik tutumları ile çocukların ayrılık kaygısı düzeyleri arasındaki ilişkiler araştırılmıştır. Bu ilişkinin yanı sıra; demografik bazı özelliklerin annenin kaygı ve ebeveyn davranışlarının ve çocuğun ayrılık kaygısı konusunda anlamlı bir fark yaratıp yaratmadığı incelenmiştir. Sonuçlar aşağıda liste halinde sunulmuştur.

- Çocuğun ayrılık kaygısının annenin durumluk kaygısı ile bir ilişkisi olmadığı saptanırken ($p>0.05$); annenin sürekli kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. ($p<0.05$)
- Çocuğun ayrılık kaygısının, annenin sergilediği izin verici, otoriter ve koruyucu tutum ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisinin olduğu saptanmıştır. ($p<0.05$) Buna ek olarak demokratik tutum ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında herhangi bir ilişki saptanmamıştır.
- Annenin durumluk kaygı düzeyinin demokratik tutum ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanırken ($p<0.05$) otoriter tutum ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır ($p<0.05$). Annenin sürekli kaygı düzeyi ise otoriter ve izin verici tutum ile pozitif yönde anlamlı şekilde yordanmıştır. Koruyucu tutum ve annenin durumluk- sürekli kaygı düzeyi arasında ise herhangi anlamlı bir ilişki bulunmamıştır.
- Koruyucu tutumunun annenin eğitim düzeyi ve çalışma durumu değişkenleri ile anlamlı bir fark yarattığı saptanmıştır.
- Çocukların ayrılık kaygısı kardeş sayısına ve annelerinin çalışma durumuna göre anlamlı bir fark göstermektedir.
- Ebeveynlik tutumu ile annenin çocuk sayısı, eğitim seviyesi, eşi ile birlikte olup olmaması, çalışma durumu ve çocuğun cinsiyeti değişkenleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır. ($p>0.05$)

- Annenin durumluk- sürekli kaygısı ile çocuk sayısı, eğitim düzeyi, eş ile birliktelik hali ve çalışma durumu değişkenleri arasında yapılan analizler sonucu anlamlı bir fark saptanmamıştır. ($p>0.05$)
- Ayrılık kaygısı ile çocuğun cinsiyeti, annenin eğitim düzeyi, daha önce bir eğitim kurumunda eğitim alma durumu ve ebeveynlerinin birlikte veya ayrı olma durumu değişkenleri arasında anlamlı bir fark saptanmamıştır.

Tartışma

Araştırmadan elde edilen sonuçlar alanyazındaki çalışmaların ışığında aşağıda tartışılmıştır. Tartışmanın sırası sonuçlara göre sıralanmıştır.

Çocuğun ayrılık kaygısı ile annenin durumluk- sürekli kaygı seviyesi arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığına yönelik tartışma.

Çalışmada elde edilen bulgular okul öncesi dönemde görülen ayrılık kaygısının annenin sürekli kaygı durumu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur. Buna ek olarak annenin durumluk kaygı seviyesi ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında herhangi anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu noktada annelerin sürekli hale gelen kaygı durumlarının çocuğa bulaşıcı şekilde aktarıldığı söylenebilir. Muris ve Merckelbach (1998)'in çalışması ile benzerlikler bulunmaktadır. Çocuğun içinde yetiştiği aile ortamının çocukluk çağı ayrılık kaygısını etkilediğini ortaya çıkarmak için gerçekleştirilmiştir. Yapılan çalışma sonucunda annelerin kaygılı çocuk yetiştirme davranışını sergilediği koşullarda çocukların da daha kaygılı davranışlar sergilediğini ortaya koymuştur.

2003 yılında Alisinaoğlu ve Ulutaş'ın gerçekleştirdiği çalışmada ise annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile çocukların sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkiyi belirlemek için gerçekleştirilmiş ve sonucunda da annelerin kaygı düzeyleri ile çocukların kaygı düzeyleri arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu saptanmıştır. Annenin kimi zaman davranış kalıplarından kimi zaman ise ses tonundan kaygının çocuğa aktarılabilirdiği düşünülmektedir. (Alisinaoğlu, Ulutaş, 2003) Yapılan bir diğer çalışma ise annelerin mizaç özelliklerinin çocuğun ayrılık kaygısına etkisi olduğunu özellikle depresif, irrite edici ve kaygısı yüksek annelerin çocuklarının daha çok ayrılık anksiyetesi davranışı sergilediğini saptamıştır. Bu bulgu bize aile içi iletişimin özellikle anne ile kurulan iletişim şeklinin çocuğun anksiyete davranışları geliştirmesi açısından önemini göstermektedir (Erermiş ve

diğerleri, 2009). Alanyazında rastlanan bir başka çalışmada ise annenin kaygısının ve çocuğa oldukça müdahil tarzda bir yetiştirme tarzı benimsemesinin, çocuktaki kaygıyı arttırdığı gözlemlenmiştir (Hudson, Dodd, Bovopoulos, 2011).

Okul öncesi dönemde yaşanan kaygının aileden aktarıldığını söyleyen pek çok çalışma bulunurken bunlardan biri erken yaş döneminde ortaya çıkan kaygının fark edilmesinin ileri yaş dönemindeki kaygı durumunu azaltabileceğini belirtmektedir. Bu bulgu kaygının anlaşılmasının yanında azaltılmasında da ailenin rolünü önemli ölçüde açıklamaktadır. Çocuk çağındaki kaygıyı anlamak için yapılan bu araştırmada dört yaşındaki çocuklarla çalışılmış olup, bu yaş grubunda ailesi kaygılı olan çocukların sosyal becerilerinde diğer çocuklara kıyasla daha düşük seviyede olduğunu ve bu durumun altı yaş döneminde oluşacak kaygı durumunun ön koşulu olabileceğini vurgulamaktadır (Wichstrøm, Belsky, Berg-Nielsen, 2013). Stone ve arkadaşlarının 2015 yılında yaptığı çalışmada da annelerin ve çocuklarının kaygı düzeyleri arasındaki ilişki incelenmiştir ve çocuğun ayrılık kaygısına etki eden ailesen faktörler saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın sonucunda önceki araştırmalarda olduğu gibi annenin ayrılık kaygısı ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında anlamlı bir ilişki saptanmış fakat bulguların farklı yaş gruplarından elde edildiği ve bu nedenle süreklilik sağlayan kuvvetli bir korelasyon elde edilemediği söylenmiştir. Bu bulgu ayrılık kaygısının özellikle okul öncesi dönemde bulunan çocuklar için daha büyük etki yaratan bir problem olabileceğini düşündürmektedir.

Möller, Majdandzic, Bögels ise 2015 yılında anne ve babaların kaygılarının çocuğa aktarılıp aktarılmadığını ve hangi şekillerde bu değişkenler arasında anlamlı bir ilişki oluştuğunu anlamaya çalışmışlardır. Yapılan bu çalışma sonucunda anne ve babaların kaygısının çeşitli ebeveyn davranış kalıpları ile ilişkili olduğu; bu davranış kalıplarının ise çocukların yaşadığı kaygı ile ilişki içinde olduğu saptanmıştır. Bu çalışmanın bulguları bize kaygının aile içinde aktarılabilen bir özellik olduğunu bir kez daha gösterirken hangi şekilde aktarıldığını göstermesi açısından oldukça önemlidir. Yapılan diğer bir çalışmada ise annenin ve çocuğun kaygı seviyesinin anlamlı bir şekilde ilişki içinde olduğu buna ek olarak annenin kaygı puanının yükseldikçe çocuğun da daha kaygılı bir tablo ortaya koyduğunu saptamıştır. Bu sonucu ise kaygı düzeyi yüksek annelerin çocuklarına karşı daha eleştirel oldukları ve çocuklarına daha az bireysellik sağladıklarına dayandırmıştır

(Küçüköçük, 2015). Bu çalışmaların ışığında ebeveynlerin çocuk yetiştirirken sergilediği tutumların, çocuğun kaygı duygusunun anormal gelişiminde oldukça önemli bir faktör olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Bu çalışmalar kaygının tutum üzerinden aktarılabilme ihtimalini gözler önüne serdiğinden bizim çalışmamızın da diğer araştırma konusu olan ebeveyn tutumlarının kaygı ile ilgili olduğunu destekler niteliktedir.

Bu bulgular ışında annenin kaygısının çocuğa geçtiğini ve çocukların sergiledikleri kaygı davranışının her zaman kendilerine ait olmadığını ve bazı durumlarda annenin çocuğa aktardığı kaygısını yansıttığını ifade edebiliriz. Bu bilgilere dayanarak çocukların ayrılık kaygısı ile annenin durumluk kaygı düzeyinin anlamlı bir ilişki içinde olmayıp annenin sürekli kaygı düzeyinin pozitif yönde anlamlı bir ilişki göstermesinin nedenini temellendirebiliriz. Alanyazında yapılan daha önceki çalışmalar da genel olarak annenin sürekli kaygı düzeyiyle ilgilenmiş ve annenin genel kaygı halinin çocuğa aktarıldığı üzerinde durmuştur. Durumluk yani bir durum içinde beliren ve zaman içerisinde kaybolan kaygı düzeyinin ise çocukluk çağı ayrılık kaygısı ile ilgisi daha önce de alan yazında rastlanmamıştır. Yapılan bu çalışmada da durumluk kaygı ve ayrılık kaygısı arasında anlamlı bir ilişki bulunamamasının nedeni bu şekilde yorumlanabilir.

Çocuğun ayrılık kaygısı ile annenin sergilediği ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkinin anlamlı olup olmadığına yönelik tartışma. Bir önceki tartışma bulgularında da görüldüğü gibi ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocuğun ayrılık kaygısı davranışı üzerinde oldukça etkili bir rolü olduğu söylenebilir. Yaptığımız çalışmada da benzer bir bulgu ortaya konulmuş olup izin verici, otoriter ve koruyucu ebeveynlik tutumları ile çocukların ayrılık kaygısı arasında pozitif yönde ilişki olduğu saptanmıştır. Demokratik çocuk yetiştirme tutumunun ise ayrılık kaygısı ile arasında anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır. Bu bulgu bize çocuğa kendi gelişimi için olanak sağlamayan, özerklik vermeyen, çocuğu bir birey olarak kabul etmeyen davranışlar gibi ortak noktaları olan üç tutumun da ayrılık kaygısı durumunu arttırdığını göstermektedir. Alan yazında yapılan çalışmalar (Erkan, 2002; Laurin, Joussemet, Tremblay, Boivin, 2015) da bu bulguları destekler niteliktedir. Daha önce yapılan çalışmalar kaygılı çocukların aile tutumlarını incelemiş ve fazla otoriter ve koruyucu aile yapılarının, çocukların kaygı düzeylerini arttırdığını saptamıştır (Erkan, 2002).

Çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen kişisel özelliklerin var olduğunu belirten çalışmalar olduğu gibi (Möller, Majdandzic, Bögels, 2015), farklı tutumların yalnızca belirli koşullar var olduğunda çocuğun ayrılık kaygısını etkilediğini ortaya koyan çalışmalara da alanyazında rastlanmaktadır. Bu sonucu veren çalışmalardan birinde otoriter tutumun yalnızca annenin depresyon durumunda bulunması halinde çocuktaki kaygıyı arttırdığı bulgusu ortaya konulurken (Laurin, Joussemet, Tremblay, Boivin, 2015) bir diğerinde ise sadece otoriter tutumun tek başına çocuğun ayrılık kaygısına etkisi olmadığını fakat aile içindeki mükemmeliyetçilik özelliğinin bu tutum ile birleştiğinde ayrılık kaygısı puanını yükselttiğini saptamıştır (Affrunt, Woodruff-Borden, 2015). Bu bulgular bize çocuğun ayrılık kaygısının bir nedene bağlı olarak gelişim göstermesinden ziyade pek çok farklı faktörün bir araya gelerek bu durumu pekiştirdiğini düşündürmektedir.

Alanyazına bakıldığında otoriter tutumunun demokratik tutum ile karşılaştırıldığı ve otoriter tutum içinde büyüyen çocukların demokratik tutum içinde büyüyen çocuklara göre daha kaygılı oldukları saptanmıştır (Akgün, Gönen, Aydın, 2007). Bunun yanı sıra otoriter tutum izleyen ve hatta çocuğuna fiziksel şiddet uygulamayı çocuk yetiştirme davranışı olarak gören ailelerin çocuklarında kaygı bozukluklarının daha sık görüldüğü ortaya konulmuştur (Rodriguez, 2003). Bu bulguyu destekler nitelikte bir çalışma yenilenmiş ve ayrılık kaygısı bozukluğuna sahip çocuklarla çalışırken ailelerin de fiziksel şiddet ve ihmal davranışlarına yönelik çalışmalar da gerçekleştirilmiş, bu etkenler ortadan kalktığında ayrılık kaygısı bozukluğunun da azaldığı ortaya konulmuştur (Eyberg, Bussing, 2011). Bu bulgular yapılan bu çalışmadaki sonuçları destekler niteliktedir. Otoriter ve baskıcı çocuk yetiştirme tarzında çocuğa söz verilmeyen, çocuğun kişiliği yok sayılan ve kurallara itaat etmesi beklenen bir aile ortamı baskın durumdadır. Bu ortamda yetişen çocukların bulgularımızda olduğu gibi ayrılık kaygısının yüksek olması alanyazındaki çalışmaların da desteğiyle şaşırtıcı bir sonuç olarak görülmemektedir.

Çalışmamızda gözlemlenen bir diğer tutum tipi aşırı koruyucu davranışlar içeren ebeveynlik tutumudur. Bu tür tutumda çocuklar yerine ebeveynler yapılması gereken işlere müdahale ederler ve çocuğa yapabileceği işlerde fırsat tanımazlar. Böyle bir ortamda büyüyen çocukta ise ebeveyne bağımlılık çok fazla

gelişeceğiinden, ayrılık kaygısı bulgusunun da artıyor olması alanyazındaki bulguları destekler niteliktedir (McShane, Hastings, 2009). Benzer sonucu veren bir çalışma; 2010 yılında Edwards, Rapee ve Kennedy tarafından gerçekleştirilmiş olup anne ve babanın ayrı ayrı çocuklarının kaygı özellikleri ve kendi ebeveyn tutumlarını değerlendirilmeleri istenmiştir. Bir yıl süren bu çalışma sonucunda annenin ve babanın aşırı koruyucu çocuk yetiştirme tarzına sahip olmasının, okul öncesi dönemdeki çocuklarda oluşan kaygıda anlamlı bir rolü olduğu saptanmıştır. Yine benzer bir çalışmada aşırı koruyucu ebeveyn davranışının çocukların kaygı düzeyini arttırdığı belirlenmiştir (Wolk ve diğerleri, 2016). Tüm bu bulgular bize kendine güvenin gelişiminde oldukça kısıtlı desteği olan bu tutumun ayrılık kaygısını arttırdığını kanıtlar niteliktedir.

Çalışmada ayrılık kaygısı ile pozitif yönde anlamlı bir ilişki içerisinde olan izin verici tutum alanyazında kaygı değişkeni ile birlikte diğer tutumlar kadar çok fazla ele alınmamış olsa da, yapılan çalışmalar izin verici tutum özelliklerini taşıyan ailede büyüyen çocukların kaygı seviyesinde artış olduğunu bizlere göstermektedir (Timpano, Carbonella, Keough, Abramowitz, 2015; Wang, Zhang, 2012). İzin verici tutum özelliklerinden dolayı bu tip ailede yetişen çocukların dürtülerini kontrol etmekte zorlandığı ve ailelerine bağımlı bir birey olarak yetiştikleri bilinmektedir (Alabay, 2017). Çalışmamızda bu iki değişkenin pozitif yönde anlamlı çıkmasının sebebi dolaylı yoldan bu bulguya dayanarak açıklanabilir. Bağımlılık düzeyi artan çocuklarda annesinden yani bağlanma figüründen ayrıldığında kaygının oluşması bu ebeveynlik davranışının hakim olduğu ailelerde büyüyen çocuklarda görülmesi bulgunun doğru olduğunu göstermektedir.

Alanyazında daha önce yapılan çalışmalar çocuğa söz hakkı tanıyan, yeni deneyimler elde etmesi için fırsat veren ve çocuğa güvenen yetiştirme tutumu olan demokratik tutumun çocuklardaki kaygı seviyesini azaltmada etkisi olduğunu vurgulamaktadır (Erözkan, 2012; Thergaonkar, Wadkar, 2007). Bunun temel kaynaklarından birinin çocuğun bir bireye bağlanmadan ve otorite figürü olmadan sınırları belirli bir ortamda deneme yolu ile yeni bilgiler elde edinmesi ve kendine güven duygusunun kazandırılması gösterilebilir. Çalışmamızda bu tutum ile ayrılık kaygısı arasında anlamlı bir ilişki olmadığı saptanmıştır.

Annenin durumluk-sürekli kaygı düzeyi ile ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiye yönelik bulguları tartışma. Çalışmada analiz edilen bu bulgular arasında farklı değişkenlere göre anlamlı sonuçlar bulunmuştur. Annelerin durumluk kaygısı ile otoriter ebeveyn tutumu arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanırken, demokratik tutum arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki bulgu elde edilmiştir. Bunun yanı sıra sürekli kaygı durumunun ise otoriter ve izin verici ebeveyn tutumu ile pozitif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu yapılan analizler sonucunda ortaya çıkmıştır. Literatürü incelediğimizde durumluk- sürekli kaygı düzeyi ile ebeveynlik tutumları arasındaki ilişkiyi inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmasa da genel kaygı ve ebeveynlik tutumları arasında yapılan az sayıda bulunan araştırmalarda benzer bulguların ortaya çıktığı çalışmalara rastlanmaktadır. McClure, Brennan, Hammen, Brocqua'nın 2001 yılında yürüttüğü çalışmada kaygı bozukluğu olan çocukların anneleri ile olan ilişkilerini ve ebeveynlik tutumlarını nasıl algıladıkları üzerine çalışılmış ve bu çocukların diğerlerine göre annelerini daha otoriter ve özerkliği kısıtlayıcı tutumu benimseyen bir kişi olarak aktardıkları bulgusu saptanmıştır. Daha önce söylendiği şekilde, literatürde bu iki değişken arasındaki ilişkiyi inceleyen çok fazla çalışma olmamasıyla birlikte annelerin kaygı durumları ile ebeveynlik davranışları arasındaki ilişkinin saptanması için yeni doğan anneleri ile yapılan çalışmalar literatür açısından katkı sağlayıcı özellikle olmuştur. Bu amaçla 2008 yılında yürütülen çalışmada annelerin kaygı düzeylerinin ebeveynlik stillerini etkilediği ve bu ebeveynlik stilinin de çocuğu besleme davranışı ile ilgili olduğu sonucuna varılmıştır. Bulgulara göre stres, depresyon ve kaygı bozukluğu semptomları gösteren anneler bebeklerine karşı daha fazla kontrol edici davranış sergilemektedirler (Hurley, Black, Papas, Caufield, 2008). Alanyazındaki bir diğer çalışmada ise kaygı seviyesi yüksek ve panik atak tanısı almış annelerin çocukları ile kurdukları iletişim üzerine araştırma yapılmış, bu profildeki annelerin çocuklarına karşı sözel kontrolü ve eleştiriyi daha sık kullandıkları bunun yanı sıra çocuklarına karşı daha az anlayışlı oldukları bulgusuna rastlanılmıştır. Bu davranış özellikleri otoriter yapıdaki annelerin kullandığı kalıplar olarak düşünüldüğünde bu bulgu dolaylı yoldan bizim çalışmamızın sonucunu desteklemektedir (Schneider ve diğerleri, 2009). Yine annelerin ebeveynlik tutumları ve kaygı durumları ile ilgili yapılan bir başka çalışmada, başkalarına güvenmeyen kendini güvensiz hisseden

ve bu nedenle kaygı semptomları gösteren annelerin izin verici tutum özelliklerinden ziyade otoriter tutum özelliklerini sergiledikleri saptanmıştır (Manoochehri, Mofidib, 2014). Aşırı koruyucu ebeveyn tutumu konusunda ise Algan ve Şendil (2013)'in yaptıkları çalışmaya karşı bir görüş olacak bulgulara rastlanmıştır. Algan ve Şendil'in çalışmasında ebeveynler ile yapılan araştırma sonucunda kaygı düzeyi arttıkça koruyucu tutumun da pozitif yönde anlamlı bir şekilde arttığı saptanırken, çalışmamızda koruyucu tutum ile annenin hem durukluk hem de sürekli kaygı seviyesi arasında herhangi anlamlı bir ilişkiye rastlanmamıştır.

Annelerin ebeveynlik tutumları ve durumluk-sürekli kaygı düzeylerinin demografik niteliklere göre incelenmesine yönelik tartışma. Yapılan çalışmalar annelerin bazı demografik değişkenlere göre kaygı düzeyinin etkilendiğini ortaya koymuştur. Adhikari (2012) tarafından yapılan araştırmada çalışma durumunun annelerin kaygı ve depresyon seviyesini etkileyip etkilemediği üzerinde durulmuştur. Çalışmanın bulguları çalışan annelerin çalışmayan annelere göre daha yüksek seviyede kaygı ve depresyon yaşadıklarını ispatlamıştır. Annenin eğitim seviyesinin ise kaygı ile negatif yönde anlamlı bir ilişkisi olduğu saptanmıştır. Bu bulguya göre anne eğitim seviyesi arttıkça annenin yaşadığı kaygı düzeyi azalmaktadır (Breslau, Staruch, Mortimer, 1982). Annenin kaygı düzeyini belirleyen bir diğer demografik özellik ise eşi ile birliktelik halidir. Uğur'un gerçekleştirdiği nitel çalışmada boşanmış annelerin kaygı seviyelerinin çeşitli koşullara bağlı olarak oldukça yüksek olduğu aktarılmıştır (Uğur, 2014). Bunun yanında annenin sahip olduğu çocuk sayısının kaygı düzeyine etkisi incelendiğinde, bu iki değişken arasında anlamlı herhangi bir bulguya rastlanmadığı söylenmiştir (Doğru, Arslan, 2008). Çalışmamızda ise yukarıda sıralanan demografik değişkenler ile annenin durumluk-sürekli kaygı durumu arasında herhangi anlamlı bir bulguya rastlanamamıştır. Bu durum bize demografik farklı değişkenlerin çalışma grubu annelerinin kaygı düzeyine etki edebileceğini düşündürmektedir.

Çalışmamızda ebeveyn tutumları ile çeşitli demografik değişkenlerin arasındaki ilişki de incelenmiş bu bulgular Şendil ve Demir'in (2007) gerçekleştirdikleri çalışma ile benzer bulgulara rastlanılmış fakat bazı yönlerden farklı sonuçlar vermiştir. Çalışmamızdaki koruyucu tutumun annenin eğitim

düzeyine göre anlamlı şekilde farklılaşması sonucu Şendil ve Demir'in çalışması ile benzer sonuçları desteklemektedir buna ek olarak annenin çalışma durumu da koruyucu tutum ile anlamlı bir fark göstermektedir. Bahsi geçen çalışmada bizim çalışmamızda olduğu gibi çocuk sayısının annenin ebeveyn tutumu ile arasında anlamlı bir ilişkisi olmadığı saptanmıştır. Buna ek olarak çocuğun cinsiyetinin ve ebeveyn tutumunun arasındaki ilişki incelendiğinde herhangi anlamlı bir farklılığa yönelik bulgu saptanamamıştır (Demir, Şendil, 2008).

Çocuğun ayrılık kaygı düzeyinin demografik niteliklere göre incelenmesine yönelik tartışma. Çalışmamızda çocukların ayrılık kaygısı puanı ile demografik değişkenlerden kardeş sayısı ve annenin çalışma durumu incelendiğinde anlamlı bir fark saptanmıştır. Bu bulgunun sebebi daha önce yapılan çalışmalarda gözlemlendiği gibi çocuğun kardeş sayısının arttıkça sosyal beceri davranışlarının artması ve problemlili davranışların azalmasına bağlı olabilir (Küçüköyük, 2015). Buna ek olarak, Alisinanoğlu ve Ulutaş'ın 2003 yılında yürüttüğü çalışmanın aksine bu çalışmamızda çalışan annelerin çocuklarının ayrılık kaygısı seviyesinin daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bu bulgunun sebebini yorumlarken çalışma grubumuzdaki çalışan anne sayısının fazla olmasını da dikkate almak gerekir. Çalışan anneler çalışmayanlara göre çocukları ile daha az zaman harcamaktadırlar. Çalışan annelerin gün içinde çalışma saatleri dışında daha çok ev işleri ile de ilgilenmeleri, çocukları ile kaliteli zaman geçirme sürelerini de kısıtlayabilir. Çalışmamızın bu bölümünde kullandığımız annenin eğitim düzeyi, çocuğun cinsiyeti ve anasınıflı eğitiminden önce bir eğitim kurumunda okul öncesi eğitim alma durumu gibi demografik değişkenler ile çocuğun ayrılık kaygısı arasında herhangi bir anlamlı ilişki saptanamamıştır. Bulgularımızdan bazıları daha önce yapılan çalışmalarla paralellik göstermektedir. Literatürde daha önce tamamlanan bir çalışmada çocuğun cinsiyetinin ve ebeveyn eğitim durumunun çocuğun kaygısı ile anlamlı bir ilişkisinin olmadığı görülmüştür. (Alisinanoğlu, Ulutaş, 2003). Çocuğun cinsiyetinin çocuğun kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisinin olmadığı alanyazındaki başka çalışmalarda da rastlanırken (Bögels, 2015; Teze, Arslan, 2016; van der Sluis, Steensel); çocuğun cinsiyetinin çocuğun kaygısını etkileyebileceği sonucuna ulaşan çalışmalarda görülmektedir (Graham, Weems, 2015). Çalışmamızda çocuğun daha önce aile yanında büyüme durumu ile bir eğitim kurumunda eğitim alma durumunun kaygı düzeyini etkileyip etkilemediği

konusunda anlamlı bir bulgu elde edilememiştir. Bunun nedeni eğitim kurumunda eğitim alan çocukların sayısının az olması olabilir. Literatürde bu değişkenler ile ilgili yeterli sayıda çalışmanın olmaması da bu konudaki bir sınırlılık olarak değerlendirilebilir.

Öneriler

Çalışmanın bu bölümünde bulgular sonucu elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak farklı gruplara yönelik önerilerde bulunulacaktır. Bu önerilerin, bu konuda araştırma yapacak araştırmacılara, okul öncesi eğitim veren kurumlarda çalışan öğretmenlere ve psikologlara, bu konuya yönelik danışmanlık programı yürüten psikolojik danışman ve psikologlara son olarak da ailelere topluma ve politikacılara yönelik olması planlanmıştır.

Araştırmacılara Öneriler

- Yapılan çalışma büyük bir metropol şehirde bulunan farklı okullardaki anasınıfı öğrencilerinin öğretmenleri ve anneleri ile gerçekleştirilmiştir. Sonuçların genellenebilmesi ve detaylı incelenebilmesi açısından farklı bölgelerde bulunan daha geniş örnekleme çalışılabilir. Çalışma kamu okullarında yapılmıştır. Özel okullarda öğrenim gören öğrencilere yönelik bir çalışma da planlanabilir.
- Araştırmada çocukların kaygı durumunu ölçmek için kullanılan ölçek görece eski tarihlidir. Bu alanda yapılacak yeni ve günümüz koşullarını barındırarak çocukların ayrılık kaygısını ölçebilecek bir ölçeğe ihtiyaç bulunmaktadır. İleride yapılacak çalışmalar bu ölçeği geliştirmeye yönelik olabilir.
- Yukarıda bahsi geçtiği gibi çocukların anasınıfı eğitimi almadan önce bir eğitim kurumuna devam edip etmeme durumu çalışmamızda herhangi anlamlı bir sonuç vermemiş olup farklı çalışma grupları ile bu değişkenler arasında anlamlı bir bulgu çıkabileceği düşünülmektedir. Yapılacak araştırma tıpkı ilkokula uyum sürecinde anasınıfının önemi üzerine yapılmış araştırmalar gibi, kreş eğitiminin anasınıfı dönemindeki kaygıyı azalttığına ve uyumu arttırdığına yönelik bulguları destekleyebilir.
- Çalışmamızda anne baba birliktelik durumu değerlendirmeleri anlamlı sonuçlar vermese de bunun sebebinin çalışma popülasyonu içindeki boşanmış ebeveyn sayısının oldukça az olması olduğu düşünülmektedir.

Boşanmış ve boşanmamış ailelerin çocuklarının ayrılık kaygısı durumları ilerleyen çalışmalarda değerlendirilebilir.

- Bu çalışmada annelerin daha önce çocuk gelişimi konusunda eğitim alıp almadığı bilgisi alınmamıştır. İlerleyen çalışmalarda bu bilgi alınarak, bu durumun ebeveynlik tutumları ve dolayısı ile çocuğun kaygısı üzerinde etkisi olup olmadığı değerlendirilebilir.
- Araştırma teorik şekilde incelenmiş olup deneysel bir program ile annelerin kaygı düzeylerini kontrol ederek çocukların kaygı düzeyleri üzerinde ne kadar etkisi olduğu üzerinde çalışılabilir.
- Çalışma sadece annelerle gerçekleştirilmiş olup babaların da çalışmaya dahil edilerek aynı değişkenlerde farklı sonuçlar verip vermediği karşılaştırılarak babaların da çocukların gelişim sürecinde etki ettikleri roller belirlenebilir.
- Çocuklardaki ayrılık kaygısının yaygınlığına ilişkin bir çalışma yapılması da yararlı olabilir.

Psikolojik Danışmanlara Yönelik Öneriler

- Bu çalışmanın sonucunda annenin ayrılık kaygısının ve bazı ebeveyn tutumlarının çeşitli şekillerde çocuğun ayrılık kaygısına etki ettiği bulgusu saptanmıştır. Bu bulgulardan yola çıkarak annelere özel kaygıyı önleyecek ve ebeveyn türleri hakkında bilgilendirici programları geliştirilebilir. Bu amaçla yapılacak olan programlar sayesinde dolaylı yoldan çocukların ayrılık kaygısı azaltılabilir.
- Çocukların ayrılık kaygısına yönelik bir program geliştirilerek, okula başlamadan önce çocuklarda kaygıyı yaratan faktörler belirlenip bunlar için koruyucu çalışmalar düzenlenebilir.
- Okul öncesi dönem başlamadan önce ebeveynlere çocuğun kaygısını arttıran değişkenler hakkında bilgi verici seminerler düzenlenebilir, el kitapçıkları ile velilerin konu hakkında bilgilendirilmesi sağlanabilir.
- Çocukların ayrılık kaygısına yönelik çağın teknolojilerini yakalayıp her an her yerde kullanılabilecek mobil bir program geliştirilerek ailelerin bu programa diledikleri an ulaşabilmeleri sağlanabilir. Böyle bir programın geliştirilmesi ailenin yetkin bir kişiyi bulmak için kaybettiği süreçte çocuğun yaşadığı travmatik süreci daha kolay atlattırmasını sağlayabilir.

- Okul öncesi eğitim kurumlarında hizmet içi eğitimler düzenlenerek, okulda görev yapacak tüm çalışanlara konu hakkında bilgi verilebilir ve kullanmaları gereken davranış örüntüleri öğretilir.

Anne ve Babalara Yönelik Öneriler

- Çocuğun ayrılık kaygısının sadece çocuktan kaynaklı olmadığı farkına varılarak bu durumun aşılması için ailenin katkısının çok önemli olduğu fark edilmelidir.
- Annenin veya çocuğun yaşadığı kaygı durumunda kendilerinin baş edemedikleri gözlemlendiğinde profesyonel destek almaktan kaçınılmamalıdır.
- Ebeveyn tutumlarının da çocuğun kaygısı üzerinde etkisi olduğu göz önüne alındığında, ailelerin kullandıkları kalıp davranışların farkına varması ve hangi davranışın kaygıya yol açtığını anlayabilmesi kaygı durumunun ortadan kalkması için oldukça önemli bir adım olacaktır.

Politika Yapıcılara Yönelik Öneriler

- Önümüzdeki yıllarda okul öncesi eğitimin zorunlu olması beklenmektedir. Bu noktada özellikle özel anaokullarında çalıştırılan öğretmenlerin eğitim düzeyindeki eksiklikten dolayı çocukların bu tür zorlu davranışları ile başa çıkmasının daha zor olduğu görülmektedir. Bu nedenle tüm okulları kapsayıcı şekilde konuya yönelik bir seminer düzenlenmesi ve okullarda görev alacak bütün öğretmenlerin bu konuda bilgilendirilmesi oldukça önemli olacaktır.
- Ailelere yönelik destek programlarının oluşturulması ve bu programlara katılımın zorunlu hale getirilmesi aile çocuk ilişkisinin güçlenmesi ve çalışmamızda bahsi geçen zorlukların üstesinden daha kolay gelinmesi açısından yardımcı olabilir.
- Annelerin gerektiğinde psikolojik desteğe ulaşabilmesi için var olan ücretsiz psikolojik destek hizmetleri artırılabilir ve annenin güçlü hali desteklenebilir.
- Okul öncesi eğitim kurumlarında öğrenci sayısına bakılmaksızın psikolojik danışman istihdam edilerek ebeveynlere ve çocuklara sağlıklı ilişkiler kurma fırsatı sunulması desteklenebilir.

Kaynakça

- AÇEV.(2007). 2007 yılı faaliyetleri. https://acev.org/wp-content/uploads/2017/11/2007_faaliyet_raporu.pdf sitesinden erişilmiştir.
- Adhikari, H. (2012). Anxiety and Depression: comparative study between working and non-working mothers. *Global J Hum Soc Sci Soc Eco Pol Sci*, 12(12), 216-25.
- Affrunt, N. W., & Woodruff-Borden, J. (2015). Parental perfectionism and overcontrol: examining mechanisms in the development of child anxiety. *J Abnorm Child Psychol*, 517-529.
- Afşin, R., & Özçelik, A. D. (2018). Suça sürüklenen çocuklar ile suça sürüklenmeyen çocukların algıladıkları anne ve baba tutumları ile ebeveyn bağlanma stillerinin karşılaştırılarak incelenmesi . *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 384-400.
- Ainsworth, M. S., & Bowlby, J. (1991). An ethological approach to personality development. *American psychologist*, 46(4), 333.
- Akgün, A., & AYDIN, S. (2007). İlköğretim fen ve matematik öğretmenliği öğrencilerinin kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(20), 283-299.
- Akman, Y. (1987). *Anaokulu çocuklarında görülen ayrılık kaygısının giderilmesine farklı oyun tekniklerinin etkisi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi) Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı: Ankara.
- Aktaş Özkafacı, A. (2012). *Annenin çocuk yetiştirme tutumu ile sosyal beceri düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi*. (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Arel Üniversitesi, İstanbul.
- Alabay, E. (2017). Okul öncesi dönem çocuğu olan ebeveynlerin ebeveynlik tutumlarının incelenmesi. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 1(2), 156-174.

- Algan, A. G., & Şendil, G. (2013). Okul öncesi çocuklar ve ebeveynlerinin bağlanma güvenlikleri ile çocuk yetiştirme tutumları arasındaki ilişkiler. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 33(1), 55-68.
- Alisinanoğlu, F., & Ulutaş, İ. (2003). Çocukların kaygı düzeyleri ile annelerinin kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 28(128).
- Alkan Ersoy, Ö., Kurtulmuş, Z., & Çürük Tekin, N. (2014). Aile çocuk eğitim programının annelerin çocuk yetiştirme tutumlarına ve ev ortamını düzenlemelerine etkisinin incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 22(3), 1077-1090.
- Anderson, P. (2002). Assessment and development of executive function (EF) during childhood. *Child neuropsychology*, 8(2), 71-82.
- Anticich, S. A., Barrett, P. M., Silverman, W., Lacherez, P., & Gillies, R. (2013). The prevention of childhood anxiety and promotion of resilience among preschool-aged children: a universal school based trial. *Advances in school mental health promotion*, 6(2), 93-121.
- Aunola, K., Stattin, H., & Nurmi, J. E. (2000). Parenting styles and adolescents' achievement strategies. *Journal of adolescence*, 23(2), 205-222.
- Aral, N., & Başar, F. (1998). Çocukların kaygı düzeylerinin yaş, cinsiyet, sosyo ekonomik düzey ve ailenin parçalanma durumuna göre incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 22(110).
- Azkeskin, K., Güven, G., Güral, M., & Sezer, T. (2013). Parenting styles: parents with 5-6 year old children. *Journal of Educational and Instructional Studies in the World*, 3(1), 74-82.
- Bal, A. (2015). *7-19 yaş aile rehberliği eğitimi programının annelerin aile tutumlarına etkisinin incelenmesi* (Yüksek lisans tezi). Mevlana Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı, Konya.
- Başaran, M. H. (2008). *Sporcularda durumluk ve sürekli kaygı düzeylerinin bazı değişkenlere göre incelenmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 887-907.
- Baumrind, D. (1971). Current patterns of parental authority. *Developmental psychology*, 4, 1-2.
- Baumrind, D. (1989). Rearing competent children. *Child development today and tomorrow* (pp. 349–378).
- Başal, H. A., Kahraman, P. B., Derman, M. T., Kahraman, Ö., & Sümer, H. (2014). 'Otoriter' ve 'demokratik' tutuma sahip ebeveynleri olan 5-6 yaş çocuklarının evcilik oyunlarında üstlendikleri roller. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 3(2), 384-409.
- Bellibaş, E., Büküşoğlu, N., & Erermiş, S. (2005). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu tanılı bir grup çocukta mizaç özellikleri. *Ege Tıp Dergisi*, 44(1), 39-44.
- Bindak, R. (2005). İlköğretim öğrencileri için matematik kaygı ölçeği. *Fırat Üniversitesi Fen ve Mühendislik Bilimleri Dergisi*, 17(2), 442-448.
- Birleşmiş Milletler. (2015, Eylül). Küresel hedefler. <http://www.kureselhedefler.org/hedefler/nitelikli-egitim/> adresinden erişilmiştir.
- Bloom, B. S. (1966). Stability and change in human characteristics: implications for school reorganization. *Educational Administration Quarterly*, 2(1), 35-49.
- Bowlby, J. (1982). Attachment and loss: retrospect and prospect. *American journal of Orthopsychiatry*, 52(4), 664.
- Bowlby, J. (1988). *A secure base. Parent-child attachment and healthy human development*. New York: Basic Books.
- Bozdam, A. (2008). *Öğretmen adaylarının mesleki kaygı düzeylerinin bazı değişkenler açısından incelenmesi* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Breslau, N., Staruch, K. S., & Mortimer, E. A. (1982). Psychological distress in mothers of disabled children. *American Journal of Diseases of Children*, 136(8), 682-686.

- Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *American psychologist*, 32(7), 513.
- Burger, J. M. (2006). *Kişilik* (çev. İD Erguvan Sarioğlu). İstanbul: Kaknüs Yayınları.
- Cobham, V. E., Dadds, M. R., & Spence, S. H. (1998). The role of parental anxiety in the treatment of childhood anxiety. *Journal of consulting and clinical psychology*, 66(6), 893.
- Coşkun, Y., & Akkaş, G. (2009). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyleri ile sosyal destek algıları arasındaki ilişki. *Journal of Kirsehir Education Faculty*, 10(1).
- Cüceloğlu, D. (2012). *İnsan ve davranışı psikolojinin temel kavramları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Çetin, B. (2017). *Çocuklarda ayrılık kaygısı ile anne- babanın ayrılık kaygısı ve ebeveynliğe yönelik tutumları* (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Çiftçi, O. (1991). Çocuğun sosyalleşmesinde ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 2(2).
- Dağ, İ. (1999). Psikolojinin ışığında kaygı. *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, 6, 181-189.
- Dede, Y., & Dursun, Ş. (2008). İlköğretim II. kademe öğrencilerinin matematik kaygı düzeylerinin incelenmesi. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(2), 295-312.
- Demir, E. K., & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Derman, M. T., & Başal, H. A. (2013). Okulöncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Doğan, T., & Çoban, A. E. (2009). Eğitim fakültesi öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları ile kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 34(153).
- Doğru, S. S. Y., & Arslan, E. (2008). Engelli çocuğu olan annelerin sürekli kaygı düzeyi ile durumluk kaygı düzeylerinin karşılaştırılması. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 19, 543-553.

- Donovan, C. L., & March, S. (2014). Online CBT for preschool anxiety disorders: a randomised control trial. *Behaviour research and therapy*, 58, 24-35.
- Edwards, S. L., Rapee, R. M., & Kennedy, S. (2010). Prediction of anxiety symptoms in preschool-aged children: examination of maternal and paternal perspectives. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 51(3), 313-321.
- Ekşi, A. (1980). *Çocuk, genç, ana babalar*. Ankara: Bilgi Yayınları.
- Ereymiş, S., Bellibaş, E., Özbaran, B., Büküşoğlu, N. D., Altıntoprak, E., Bildik, T., & Çetin, S. K. (2009). Ayrılma anksiyetesi bozukluğu olan okul öncesi yaş grubu çocukların annelerinin mizaç özellikleri. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 14-21.
- Erkan, Z. (2002). Sosyal kaygı düzeyi yüksek ve düşük ergenlerin ana baba tutumlarına ilişkin nitel bir çalışma. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(10).
- Erozkan, A. (2012). Examination of relationship between anxiety sensitivity and parenting styles in adolescents. *Educational Sciences: Theory and Practice*, 12(1), 52-57.
- Esbjörn, B. H., Caspersen, I. D., Sømhovd, M. J., Breinholst, S., & Reinholdt-Dunne, M. L. (2014). Exploring the contribution of parental perceptions to childhood anxiety. *Scandinavian Journal of Child and Adolescent Psychiatry and Psychology*, 2(3), 115-123.
- Eyberg, S. M., & Bussing, R. (2011). Parent-child interaction therapy for preschool children with conduct problems. *In Clinical handbook of assessing and treating conduct problems in youth* (pp. 139-162). Springer, New York, NY.
- Feigon, S. A., Waldman, I. D., Levy, F., & Hay, D. A. (2001). Genetic and environmental influences on separation anxiety disorder symptoms and their moderation by age and sex. *Behavior genetics*, 31(5), 403-411.
- Graham, R. A., & Weems, C. F. (2015). Identifying moderators of the link between parent and child anxiety sensitivity: the roles of gender, positive parenting, and corporal punishment. *Journal of abnormal child psychology*, 43(5), 885-893.

- Greco, L. A., & Morris, T. L. (2002). Paternal child-rearing style and child social anxiety: investigation of child perceptions and actual father behavior. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment*, 24(4), 259-267.
- Grüner, K., Muris, P., & Merckelbach, H. (1999). The relationship between anxious rearing behaviours and anxiety disorders symptomatology in normal children. *Journal of Behavior Therapy and Experimental Psychiatry*, 30(1), 27-35.
- Günel, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)* (Doktora tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Güngör, H., Buluş, M. (2009). Ebeveyn ve öğretmen mükemmeliyetçiliğinin 5-6 yaş okul öncesi dönem çocuklarının algılanan kaygı düzeyini öngörmedeki rolü. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 39, 147-159.
- Hill, N. E., & Bush, K. R. (2001). Relationships between parenting environment and children's mental health among African American and European American mothers and children. *Journal of Marriage and Family*, 63(4), 954-966.
- Hoghugh, M. S., & Long, N. (Eds.). (2004). *Handbook of parenting: theory and research for practice*. Sage.
- Hong, Ryan Y., Christie S. Tan, Stephanie SM Lee, Seok-Hui Tan, Fen-Fang Tsai, Xiu-Ting Poh, Yiwei Zhou, Elaine L. Sum, and Yuqi Zhou. (2015). "Interactive effects of parental personality and child temperament with parenting and family cohesion." *Parenting*, 15(2), 92-118.
- Hudson, J. L., & Rapee, R. M. (2001). Parent-child interactions and anxiety disorders: an observational study. *Behaviour research and therapy*, 39(12), 1411-1427.
- Hudson, J. L., & Rapee, R. M. (2005). Parental perceptions of overprotection: specific to anxious children or shared between siblings?. *Behaviour Change*, 22(3), 185-194.

- Hudson, J. L., Dodd, H. F., & Bovopoulos, N. (2011). Temperament, family environment and anxiety in preschool children. *Journal of abnormal child psychology*, 39(7), 939.
- Hurley, K. M., Black, M. M., Papas, M. A., & Caufield, L. E. (2008). Maternal symptoms of stress, depression, and anxiety are related to nonresponsive feeding styles in a statewide sample of WIC participants. *The Journal of nutrition*, 138(4), 799-805.
- İnanç, B. Y., Bilgin, M., & Atıcı, M. K. (2017). *Gelişim psikolojisi çocuk ve ergen gelişimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Kadison, R., & DiGeronimo, T. F. (2004). *College of the overwhelmed: the campus mental health crisis and what to do about it*. San Francisco.
- Kandır, A., & Alpan, U. Y. (2008). Okul öncesi dönemde sosyal-duygusal gelişime anne-baba davranışlarının etkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 14(14), 33-38.
- Kapcı, E. G. (2004). İlköğretim öğrencilerinin zorbalığa maruz kalma türünün ve sıklığının depresyon, kaygı ve benlik saygısıyla ilişkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 37(1), 1-13.
- Kaya, M. (1997). Ailede anne-baba tutumlarının çocuğun kişilik ve benlik gelişimindeki rolü. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 9(9), 193-204.
- Kohlmann, C. W., Schumacher, A., & Streit, R. (1988). Trait anxiety and parental child-rearing behavior: support as a moderator variable?. *Anxiety Research*, 1(1), 53-64.
- Kuzgun, Y. (1972). Kendini Gerçekleştirme. *Araştırma Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Felsefe Bölümü Dergisi*, 162-172.
- Küçüköyük, C. (2015). 3-5 Yaş arasında ve anaokuluna giden çocuk annelerinin ayrılma kaygısı ve bağlanma biçimleri ile çocuğun davranışları ve ayrılma kaygısı arasındaki ilişki: bilişsel esnekliğin aracı rolü. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Lamborn, S. D., Mounts, N. S., Steinberg, L., & Dornbusch, S. M. (1991). Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child development, 62*(5), 1049-1065.
- Laurin, J. C., Joussemet, M., Tremblay, R. E., & Boivin, M. (2015). Early forms of controlling parenting and the development of childhood anxiety. *Journal of Child and Family Studies, 24*(11), 3279-3292.
- Lempers, J. D., Clark-Lempers, D., & Simons, R. L. (1989). Economic hardship, parenting, and distress in adolescence. *Child development, 25*-39.
- Levy, D. M. (1966). *Maternal overprotection*. W W Norton & Co Inc.
- Lynch, S., Hurford, D. P., & Cole, A. (2002). Parental enabling attitudes and locus of control of at-risk and honors students. *Adolescence, 37*(147), 527.
- Maccoby, E. E., & Martin, J. A. (1983). Socialization in the context of the family: parent-child interaction. *Handbook of Child Psychology: Socialization, Personality, and Social Development, 4*, 1-101. New York: Wiley
- Manoochehri, M., & Mofidi, F. (2014). Relationship between child rearing styles and anxiety in parents of 4 to 12 years children. *Procedia-Social and Behavioral Sciences, 116*, 2578-2582.
- McClure, E. B., Brennan, P. A., Hammen, C., & Le Brocque, R. M. (2001). Parental anxiety disorders, child anxiety disorders, and the perceived parent-child relationship in an Australian high-risk sample. *Journal of abnormal child psychology, 29*(1), 1-10.
- McShane, K. E., & Hastings, P. D. (2009). The New Friends Vignettes: measuring parental psychological control that confers risk for anxious adjustment in preschoolers. *International Journal of Behavioral Development, 33*(6), 481-495.
- MEB. (2018). Mutlu çocuklar güçlü türkiye meb 2023 vizyonu. http://2023vizyonu.meb.gov.tr/doc/2023_EGITIM_VIZYONU.pdf adresinden erişilmiştir.

- Möller, E. L., Majdandžić, M., & Bögels, S. M. (2015). Parental anxiety, parenting behavior, and infant anxiety: differential associations for fathers and mothers. *Journal of Child and Family Studies*, 24(9), 2626-2637.
- Muris, P., & Merckelbach, H. (1998). Perceived parental rearing behaviour and anxiety disorders symptoms in normal children. *Personality and Individual Differences*, 25(6), 1199-1206.
- Ocaktan, M. E., Keklik, A., & Meltem, Ç. Ö. L. (2002). Abidinpaşa sağlık grup başkanlığı'na bağlı sağlık ocaklarında çalışan sağlık personelinde Spielberger durumluluk ve sürekli kaygı düzeyi. *Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Mecmuası*, 55(01).
- Ogelman, H. G., & Topaloğlu, Z. Ç. (2014). 4-5 yaş çocuklarının sosyal yetkinlik, saldırganlık, kaygı düzeyleri ile anne-babalarının ebeveyn özyeterliği algısı arasındaki ilişkilerin incelenmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*.
- Oğuz, F., & Özçelik, A. D. (2018). Ergenlerde algılanan anne baba tutumu ile madde bağımlılığı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 535-543.
- Öner, N., & LeCompte, W. A. (1985). *Durumluk-sürekli kaygı envanteri el kitabı*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Özbey, S. (2010). Okul öncesi çocuklarda uyum ve davranış problemleriyle başa çıkmada ailenin rolü. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(21), 9-18.
- Özgüven, İ. E. (2001). *Ailede İletişim ve Yaşam*. Ankara: PDREM.
- Özyürek, A. (2015). Okul öncesi çocukların sosyal beceri düzeyleri ile anne tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(206), 106-120.
- Özyürek, A., & Şahin, F. T. (2015). Anne-çocuk ilişkisinin ve baba tutumlarının çocukların ahlâki ve sosyal kural anlayışları üzerine etkisi. *Eğitim ve Bilim*, 40(177).
- Pektaş, E. (2015). *Üniversite öğrencilerinin algıladıkları ebeveyn kabul-reddi ile depresyon ve sürekli kaygı düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi: duygu*

düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. (Yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

- Plotnik, R. (2009). *Psikolojiye giriş.* (T. Geniş, Çev.) İstanbul: Kaktüs Yayınları.
- Querido, J. G., Warner, T. D., & Eyberg, S. M. (2002). Parenting styles and child behavior in African American families of preschool children. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology, 31*(2), 272-277.
- Rapee, D. R. (2003). *Kaygılı çocuğa yardım anne-babalar için aşamalı kılavuz.* (R. Baykallı, Çev.) Ankara: Arkadaş Yayınevi.
- Rapee, R. M. (1997). Potential role of childrearing practices in the development of anxiety and depression. *Clinical psychology review, 17*(1), 47-67.
- Rodriguez, C. M. (2003). Parental discipline and abuse potential affects on child depression, anxiety, and attributions. *Journal of Marriage and Family, 65*(4), 809-817.
- Schneider, S., Houweling, J. E., Gommlich-Schneider, S., Klein, C., Nündel, B., & Wolke, D. (2009). Effect of maternal panic disorder on mother-child interaction and relation to child anxiety and child self-efficacy. *Archives of women's mental health, 12*(4), 251-259.
- Schor, E. L. (2003). Family pediatrics: report of the task force on the family. *Pediatrics, 111*, 1541-1571.
- Shore, R. (1997). *Rethinking the brain: new insights into early development.* Families & Work Institution.
- Singer, K. (1975). Depressive disorders from a transcultural perspective. *Social Science & Medicine (1967), 9*(6), 289-301.
- Siqueland, L., Kendall, P. C., & Steinberg, L. (1996). Anxiety in children: perceived family environments and observed family interaction. *Journal of Clinical Child Psychology, 25*(2), 225-237.
- Smith, S., Mullis, F., Kern, R. M., & Brack, G. (1999). An Adlerian model for the etiology of aggression in adjudicated adolescents. *The Family Journal, 7*(2), 135-147.

- Spera, C. (2005). A review of the relationship among parenting practices, parenting styles, and adolescent school achievement. *Educational psychology review*, 17(2), 125-146.
- Spielberger, C. D. (1972). Needed research on stress and anxiety. A special report of the usoe-sponsored grant study: critical appraisal of research in the personality-emotions- motivation domain. *IBR Report No. 72-10*.
- Spielberger, C. D., Gonzalez-Reigosa, F., Martinez-Urrutia, A., Natalicio, L. F., & Natalicio, D. S. (1971). Development of the Spanish edition of the state-trait anxiety inventory. *Interamerican Journal of Psychology*, 5(3-4), 145-158.
- Stone, L. L., Otten, R., Soenens, B., Engels, R. C., & Janssens, J. M. (2015). Relations between parental and child separation anxiety: the role of dependency-oriented psychological control. *Journal of child and family studies*, 24(11), 3192-3199.
- Sylvers, P., Lilienfeld, S. O., & LaPrairie, J. L. (2011). Differences between trait fear and trait anxiety: implications for psychopathology. *Clinical psychology review*, 31(1), 122-137.
- Şanlı, D., & Öztürk, C. (2015). Anne babaların çocuk yetiştirme tutumları ve tutumlar üzerine kültürün etkisi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Elektronik Dergisi*, 8(4).
- Şen, S., İnci, E., AYDOĞAN İ., & ÇİÇEKLER, C. Y. (2011). Okulöncesi eğitim kurumlarında çocuğu bulunan ailelerin çocuk yetiştirmelerine ilişkin tutum ve davranışlarının değerlendirilmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(21), 73-91.
- Şimşek, A. (2006). *Duygusal zekânın, ana-baba tutumunun ve doğum sırasının tercih edilen liderlik tarzına etkisi*. (Yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Teze, S., & Arslan, E. (2016). Annesi Çalışan 6 yaş çocukların ayrılık kaygısının bağlanma stilleri açısından incelenmesi. Elazığ: *The Journal of Academic Social Science Studies*.

- Thergaonkar, N. R., & Wadkar, A. J. (2007). Relationship between test anxiety and parenting style. *Journal of Indian Association for Child and Adolescent Mental Health*, 3(1), 10-12.
- Thompson, R. A. (2001). Childhood anxiety disorders from the perspective of emotion regulation. *The developmental psychopathology of anxiety*, 160-182.
- Timpano, K. R., Carbonella, J. Y., Keough, M. E., Abramowitz, J., & Schmidt, N. B. (2015). Anxiety sensitivity: an examination of the relationship with authoritarian, authoritative, and permissive parental styles. *Journal of Cognitive Psychotherapy*, 29(2), 95-105.
- Türk Dil Kurumu. (1974). *Ruhbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Uğur, S. B. (2014). Günümüzde kadının boşanma deneyimleri: akademisyen kadınlar üzerine bir araştırma. *Mediterranean Journal of Humanities*, 4(2), 293-326.
- Van der Sluis, C. M., van Steensel, F. J., & Bögels, S. M. (2015). Parenting and children's internalizing symptoms: how important are parents?. *Journal of child and family studies*, 24(12), 3652-3661.
- Wade, S. L., Wolfe, C. R., & Pestian, J. P. (2004). A web-based family problem-solving intervention for families of children with traumatic brain injury. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 36(2), 261-269.
- Waite, P., & Creswell, C. (2015). Observing interactions between children and adolescents and their parents: the effects of anxiety disorder and age. *Journal of abnormal child psychology*, 43(6), 1079-1091.
- Wang, M. F., & Zhang, Y. L. (2012). Relationship between preschoolers' anxiety and parenting styles: a longitudinal study. *Chinese Journal of Clinical Psychology*, 20(1), 49-52.
- Watts, R. E. (1995). How I remember my family: a premarital/marriage counseling questionnaire. *The Family Journal*, 3(2), 155-157.

- Weiss, B., Dodge, K. A., Bates, J. E., & Pettit, G. S. (1992). Some consequences of early harsh discipline: child aggression and a maladaptive social information processing style. *Child development*, 63(6), 1321-1335.
- Whaley, S. E., Pinto, A., & Sigman, M. (1999). Characterizing interactions between anxious mothers and their children. *Journal of consulting and clinical psychology*, 67(6), 826.
- Wichstrøm, L., Belsky, J., & Berg-Nielsen, T. S. (2013). Preschool predictors of childhood anxiety disorders: a prospective community study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 54(12), 1327-1336.
- Wolk, C. B., Caporino, N. E., McQuarrie, S., Settapani, C. A., Podell, J. L., Crawley, S., ... & Kendall, P. C. (2016). Parental attitudes, beliefs, and understanding of anxiety (pabua): development and psychometric properties of a measure. *Journal of anxiety disorders*, 39, 71-78.
- Wood, J. J. (2006). Parental intrusiveness and children's separation anxiety in a clinical sample. *Child psychiatry and human development*, 37(1), 73-87.
- Wood, J. J., McLeod, B. D., Sigman, M., Hwang, W. C., & Chu, B. C. (2003). Parenting and childhood anxiety: theory, empirical findings, and future directions. *Journal of child psychology and psychiatry*, 44(1), 134-151.
- Yavuzer, H. (1994). *Çocuk psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2016). *Çocuk eğitimi el kitabı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yenilmez, K., & Özbey, N. (2006). Özel okul ve devlet okulu öğrencilerinin matematik kaygı düzeyleri üzerine bir araştırma. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 431-448.
- Yeşilyaprak, B. (1993). Kişilik gelişiminde ailesel faktörlerin etkisine ilişkin bir araştırma. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 3(3).
- Yiğit, R., Dilmaç, B., Deniz, M. E., & Hamarta, E. (2014). Sürücülerin sürekli ve durumluk kaygılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 2011(4), 37-44.

EK-A: Kişisel Bilgi Formu

1) Kaç çocuğunuz var?	2) Bu ölçeği doldururken baz aldığınız çocuğunuz kaçınıcı çocuğunuz?
3)Eğitim durumunuz nedir? () İlkokul () Ortaokul () Lise () Üniversite () Yüksek Lisans () Doktora	4) Çalışıyor musunuz? () Hayır () Evet
5) Çocuğunuz daha önce bir kurumda eğitim mi alıyordu yoksa bir aile bireyi yanında mı büyüdü? () Eğitim kurumu () Aile yanında	6) Çocuğunuz prematüre bir bebeklik geçirdi mi? () Hayır () Evet
7) Medeni durumunuz? () Evli () Bekar	

EK-B: Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Örnek Maddeler

		5	4	3	2	1
	<i>Yanıtlayacağınız ölçek 46 maddeden oluşmaktadır. Bu ölçeğin amacı çocuk yetiştirme tutumlarınızı belirlemektir. Sizden istenen aşağıdaki ifadeleri okuyarak size en uygun gelen derecelendirme x işareti koyunuz.</i>	Her zaman hövledir	Çoğu zaman hövledir	Bazen hövledir	Nadiren hövledir	Hicbir zaman hövle değildir
1	Ben bir başkasıyla konuşurken çocuğumun araya girmesine izin veririm.					
6	Çocuğuma, kurallara neden uyması gerektiğini açıklarım.					
15	Çocuğumu bir şeyleri kendi başına yapması konusunda cesaretlendiririm.					
16	Arkadaşları çocuğuma sataştığı zaman onu korurum.					
24	Çocuğumun istediği saatte uyumasına izin veririm.					
27	Fiziksel cezayı, çocuğumu disipline sokmanın bir yolu olarak kullanırım.					
28	Çocuğumun hayal kırıklığına uğramaması için elimden geleni yaparım.					
33	Çocuğumun şımarıklıklarına göz yumarım.					
34	Çocuğumu şımartırım.					
43	Çocuğuma bana sormaksızın şahsi eşyalarımın herhangi birini alıp kullanmasına izin veririm.					
44	Evimizde hangi televizyon programının izleneceği, çocuğumun isteğine göre belirlenir.					

EK-C: Durumluk Kaygı Ölçeği
(Örnek Maddeler)

	<i>Aşğıdaki cümleleri okuduğunuzda size en uygun gelen derecelendirmeyi seçip "X" işareti ile belirlediğiniz derecelendirme kutucuğunu işaretleyiniz.</i>	Hiç	Biraz	Çok	Tamamiyle
1	Şu anda sakinim.				
3	Şu anda sinirlerim gergin.				
6	Şu anda hiç keyfim yok.				
7	Başıma geleceklerden endişe ediyorum.				
12	Şu anda asabım bozuk.				
20	Şu anda keyfim yerinde.				

EK-Ç: Sürekli Kaygı Ölçeği
(Örnek Maddeler)

	<i>Aşağıdaki cümleleri okuduğunuzda size en uygun gelen derecelendirmeyi seçip "X" işareti ile belirlediğiniz derecelendirme kutucuğunu işaretleyiniz.</i>	Hemen hemen_hicbir	Bazen	Çoğu Zaman	Hemen hemen_her
21	Genellikle keyfim yerindedir.				
25	Çabuk karar veremediğim için fırsatları kaçıırım.				
26	Kendimi dinlenmiş hissediyorum.				
30	Genellikle mutluyum.				
31	Her şeyi ciddiye alır ve endişelenirim.				
35	Genellikle kendimi hüzünlü hissederim.				
36	Genellikle hayatımdan memnunum.				
40	Son zamanlarda kafama takılan konular beni tedirgin ediyor.				

EK:D- Yuva Çocukları İçin Ayrılma Kaygısı Ölçeği (Ebeveyn Formu)
(Örnek Maddeler)

		Hiçbir zaman	Çok Nadir	Ara Sıra	Oldukça Sık	Her Zaman
Çocuğunuzun davranışının, ilgili ifadede belirtilen davranışa ne ölçüde uygun olduğunu, 5'li bir dereceleme ölçeği içinde değerlendiriniz. En uygun olduğunu düşündüğünüz derecelendirme puanına "X" işareti koyunuz.						
1	Okula başladıktan sonra gece altını ıslatıyor.	1	2	3	4	5
4	Okula gitmemek için öylesine direniyor ki, bu yüzden okula götüremediğimiz oluyor.	1	2	3	4	5
7	Sabah okula geldiğinde içeri girmek istemiyor.	1	2	3	4	5
10	Gitmemek için çok oyalandığından, okula geç kalıyoruz.	1	2	3	4	5
14	Okula başladıktan sonra (eskisine oranla) daha sık midesi bulanıyor ya da kusuyor.	1	2	3	4	5
18	Okuldan almaya geldiğimizde bizimle ilgilenmiyor ve küskün görünüyor.	1	2	3	4	5
25	Okula başladıktan sonra bizimle sürekli fiziksel temas (kucağa çıkmak vb.) içinde olmak istiyor.	1	2	3	4	5

EK:E- Yuva Çocukları İçin Ayrılma Kaygısı Ölçeği (Öğretmen Formu)
(Örnek Maddeler)

		Gözlemediğiniz Öğrencinin davranışının, ilgili ifadeye belirtilen davranışa ne ölçüde uygun olduğunu, 5'li bir dereceleme ölçeği içinde değerlendiriniz. En uygun olduğunu düşündüğünüz derecelendirme puanına X işareti koyunuz. Değerlendirmeyi yaparken öğrencinin dönem başlarındaki davranışlarını baz alınız.				
		Hiçbir zaman	Çok Nadir	Ara Sıra	Oldukça Sık	Her Zaman
1	Sürekli olarak anne ya da babasının ne zaman geleceğini soruyor.	1	2	3	4	5
2	Çok kederli, üzgün bir ifade ile dolaşıyor.	1	2	3	4	5
6	Ailesinin ifadesine göre, geçerli bir neden olmadan, sırf kendisi istemediği için devamsızlık yapıyor.	1	2	3	4	5
9	Arkadaşları ile oynamaya kesinlikle yanaşmıyor.	1	2	3	4	5
13	Anne-babası okuldan ayrılınca onların arkasından ağlıyor.	1	2	3	4	5
16	Tek başına okula girmek istemiyor, anne-babasının içeri sokması için ısrar ediyor.	1	2	3	4	5
22	Anne-babasına telefon edilmesini ya da onların okula çağırılmasını istiyor.	1	2	3	4	5

EK-F: Öğretmen Onam Formu

Çalışmanın Konusu: Bu araştırmanın amacı annelerin kaygı seviyeleri ve ebeveynlik davranışları ile çocukların ayrılma kaygıları arasında bir ilişkinin var olup olmadığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Ankara iline bağlı anaokulunda çocuğu eğitim görmekte olan annelerden ve bu çocukların öğretmenlerinden çeşitli ölçekleri doldurması istenmiştir. (ilgili uygulamanın yapılabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ve Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'nun onayı alınmıştır.)

Katılımcının Sahip Olduğu Haklar: Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Bu araştırmamaya katılmamayı seçtiğinizde tarafınızda herhangi bir yaptırım uygulanmayacaktır. Araştırma ölçek uyarlaması içermektedir ve ölçeğin doldurulması her bir öğrenci için doldurulması yaklaşık 5-10 dakika sürmektedir.

Bilgilerin Saklanması: Ölçekte alınacak bilgiler ve aynı zamanda doldurduğunuz bu form tamamen gizli tutulacaktır. Sorularınız olduğunda iletmek ve çalışma hakkında daha detaylı bilgi almak isterseniz çalışmanın araştırmacısı Psk. Ayşe Gizem Nazlıoğlu'nun iletişim bilgileri aşağıda verilmiştir.

Katılımcı Beyanı

Çalışmayla ilgili yukarıda verilen bilgileri dikkatli bir şekilde okudum. Bu çalışmaya katılmam durumunda ilgili bilgilerin gizliliğine büyük bir özen ve saygıyla yaklaşılacağına inanıyorum. Toplanan verilerin bilimsel amaçla kullanımı sırasında kişisel bilgilerin özenle korunacağı konusunda bana yeterince güven verildi.

Yukarıda yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış durumdayım ve tek başıma belirli bir düşünme süresi sonucunda araştırmaya katılmam için yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Araştırmaya katılmayı onaylıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

Araştırmacı: Psk. A. Gizem NAZLIOĞLU
(05368783020/gizemnazlioglu@gmail.com)

EK-G: Veli Onam Formu

Çalışmanın Konusu: Bu araştırmanın amacı annelerin kaygı seviyeleri ve ebeveynlik davranışları ile çocukların ayrılma kaygıları arasında bir ilişkinin var olup olmadığının belirlenmesidir. Bu amaç doğrultusunda Ankara iline bağlı anaokulunda çocuğu eğitim görmekte olan annelerden çeşitli ölçekleri doldurması istenmiştir. (ilgili uygulamanın yapılabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığı'ndan ve Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu'nun onayı alınmıştır).

Katılımcının Sahip Olduğu Haklar: Araştırmaya katılımınız tamamen gönüllülük esasına dayalıdır. Bu araştırmamaya katılmamayı seçtiğinizde tarafınızda herhangi bir yaptırım uygulanmayacaktır. Araştırma ölçek uygulamaları içermekte olup, ölçeğin doldurulması yaklaşık 20 dakika sürmektedir.

Bilgilerin Saklanması: Ölçekte alınacak bilgiler ve aynı zamanda doldurduğunuz bu form tamamen gizli tutulacaktır. Sorularınız olduğunda iletmek ve çalışma hakkında daha detaylı bilgi almak isterseniz çalışmanın araştırmacısı Psk. Ayşe Gizem Nazlıoğlu'nun iletişim bilgileri aşağıda verilmiştir.

Katılımcı Beyanı

Çalışmayla ilgili yukarıda verilen bilgileri dikkatli bir şekilde okudum. Bu çalışmaya katılmam durumunda ilgili bilgilerin gizliliğine büyük bir özen ve saygıyla yaklaşılacağına inanıyorum. Toplanan verilerin bilimsel amaçla kullanımı sırasında kişisel bilgilerin özenle korunacağı konusunda bana yeterince güven verildi.

Yukarıda yapılan tüm açıklamaları ayrıntılarıyla anlamış durumdayım ve tek başıma belirli bir düşünme süresi sonucunda araştırmaya katılmam için yapılan daveti büyük bir memnuniyet ve gönüllülük içerisinde kabul ediyorum.

Araştırmaya katılmayı onaylıyor musunuz?

() Evet

() Hayır

Araştırmacı: Psk. A. Gizem NAZLIOĞLU
(05368783020/ gizemnazlioglu@gmail.com)

EK-Ğ: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Ayşe Gizem NAZLIOĞLU Hk.

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 01.02.2019 tarihli ve 51944218-300/00000441768 sayılı yazı.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı tezli yüksek lisans programı öğrencilerinden Ayşe Gizem NAZLIOĞLU'nun Prof. Dr. Tuncay ERGENE danışmanlığında hazırladığı "Ayrılık Kaygısı ile Annelerin Kaygı Düzeyleri ve Ebeveynlik Davranışları Arasındaki İlişkinin İncelenmesi" başlıklı tez çalışması Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun 05 Şubat 2019 tarihinde yapılmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açısından uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-İmzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden e-25fa2a-5974-40b1-9a1c-8865ab015427 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yarim@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Doğru Dilem İLİ™

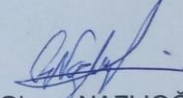

EK-H: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada,

- tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- başkalarının eserlerinden yararlanması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- atıfta bulunduğum eserlerin tümünü kaynak olarak gösterdiğimi,
- kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- ve bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

Ayşe Gizem NAZLIOĞLU

EK-I: Yüksek Lisans Tez Çalışması Orjinallik Raporu

15/08/2019

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı :Çocuğun Ayrılık Kaygısı ile Annelerinin Kaygı Düzeyleri ve Ebeveynlik Tutumları Arasındaki İlişki

Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak Turnitinadlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
12/08/2019	107	150482	18/06/2019	%9	1159610705

Uygulanan filtreler:

1. Kaynaklar hariç
2. Alıntılar dâhil
3. 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orjinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumdadoğabilecek her türlü hukukisorumluluğukabulettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerindoğru olduğunubeyaneder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: Ayşe Gizem NAZLIOĞLU

Öğrenci No.: N15229660

Ana Bilim Dalı: Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Programı: Psikolojik Danışma ve Rehberlik

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

İmza

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

(Unvan, Ad Soyadı, İmza)

Prof. Dr. Tuncay Ergene

EK-İ: Thesis Originality Report

15/08/2019

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Institute of Educational Sciences

Thesis Title: A Relationship of Child Separation Anxiety and Anxiety Levels and Parenting Attitudes of Their Mothers

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
12/08/2019	107	150482	18/06/2019	%9	1159610705

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

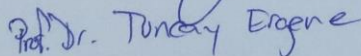
I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: Ayşe Gizem Nazlıoğlu
Student No.: N15229660
Department: Institute of Educational Sciences
Program: Psychological Counseling and Guidance
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
(Title, Name Lastname, Signature)

Prof. Dr. Tuncay Ergene

EK-J: Yayınlama ve Fikri Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin /raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini hacettepe üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının yada bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezimin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezimin aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü/ Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.⁽¹⁾
- o Enstitü/ Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir.⁽²⁾
- o Tezimin ilgili gizlilik kararı verilmiştir.⁽³⁾

15 . 08 . 2019

(imza)
Öğrencinin adı soyadı

Ayşe Gizem NAZLIOĞLU

"Lisansüstü tezlerin elektronik ortamda toplanması, düzenlenmesi ve erişime açılmasına ilişkin Yönerge"

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılmaması veya patent alınması durumunda, tezdanişmanın önerisine enstitüün yetkili temsilcilerinin uygun görüşü üzerine enstitüün yetkili yönetim kurulu kararıyla süreli olarak erişime açılmasının ertelenmesine karar verilebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeniteknik, materyal ve metodların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılmaması durumunda 3 şahıslar veya kurumlar arasında hak paylaşımı; imkân oluşturma bilgilere ulaşılabilecek bilgilerin gerektirdiği hakları tezdanişmanın önerisine enstitüün yetkili temsilcilerinin uygun görüşü üzerine enstitüün yetkili yönetim kurulunun gerekçeli kararıyla ertelenmesine karar verilebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarın veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlar tarafından birliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlerle ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitüün yetkili temsilcilerinin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler yükseköğretim kurulu tarafından bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitüün yetkili temsilcilerinin uygun görüşü üzerine enstitüün yetkili yönetim kurulunun kaldırılması halinde tezin otomatik olarak sistemden kaldırılması sağlanabilir.

* Tezdanişmanın önerisine enstitüün yetkili temsilcilerinin uygun görüşü üzerine enstitüün yetkili yönetim kurulunun karar verilir.

